

číslo 13 | únor 2010

Ekoton

Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje

**POSTŘEHY Z JIHU A VÝCHODU AFRIKY
JAK NA PLZÁKA ŠPANĚLSKÉHO
OD MUZIKY KE VČELAŘENÍ
ŠUŽ POKRAČUJE I LETOS
EVVO NA SLOVENSKU
SEVER PATNÁCTILETÝ**

CO SE UDÁLO

Bzukot včel a vůně medu byly nejlepší terapií	4
Emise v hledáčku dětských detektivů	5
Jaký byl 10. ročník KAPRADÍ 2009?	5
Nahlédneme k sousedům aneb Environmentální výchova na Slovensku	7
Ekologická olympiáda	8
Projekt Škola pro udržitelný život se přehoupl do poslední třetiny	9
Krajský konzervátor devadesátínikem	9
SEVER oslavil patnácté narozeniny	10
Co se událo v ekoprojektu KRMAP – KPN?	11

FAKTA

SEVER získal dotaci na rekonstrukci bývalé fary v Horním Maršově	13
Nový ročník programu Škola pro udržitelný život 2010	13
Nevítaný vetřelec z jihu Evropy	14
Environmentální vzdělávání pedagogů	15
Nové naučné stezky	15
Nový projekt – Putování prostorem a časem	16
Novela zákona o CITES zlepšit ochranu neohroženějších druhů	17
SEVER školám, školy sobě – vzdělávání pro udržitelný život na školách	18
Co je nového na krajském úřadě?	18
Sít Ekoškol v České republice	20
Záchraně stanice a útulky pro zraněná zvířata v Královéhradeckém kraji	21

INSPIRACE Z KRAJE

Tradiční podzimní BIOJARMAK proběhl opět v Hradci Králové	22
Ornitologický park Josefovské louky na počátku výstavby	22
KAPRADÍČKO 2009	23
SIEU – Školy pro inteligentní využívání energie	24
Jak to chodí na střední škole Stěžerách	24
Krkonoše bez bariér	25

ZE STŘEDISEK EVVO

Aktivity Ekocentra Orlice a Podorlického skanzenu v Krňovicích v roce 2009	26
Správa KRMAP připravuje projekt pro budoucnost	27
Žabí tahy	28
Co si přejí návštěvníci NPP a NKP Babiččino údolí?	28

POMOCNÍK EVVO

Rituály i pro ekologickou výchovu	30
Elektronické publikace Vegetace České republiky	30
Atlas krkonošských rostlin	31
Kalendář akcí	31

POSTŘEHY ODJINUD

Z regionu do jižní Afriky	37
Východní Afrikou po přírodních stezkách (II)	38

STŘEDISKA ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY V PŘÍŠTÍM DESETILETÍ?

Zdá se, že jedna z věcí, bez kterých se environmentální výchova neobejde, jsou „kulaté stoly“ (viz též úvodník v minulém Ekotonu)... Což je logické, neboť na této společensky prospěšné činnosti se podílí kdekdo a jediné demokraticky vedená diskuse a její objektivní vyhodnocení může zprostředkovat potřebnou výměnu informací či zkušeností. Proto také SEVER – když na sklonku loňského roku slavil 15 let své existence – uspořádal „kulatý stůl“ ke zhodnocení stávající situace středisek ekologické výchovy a k posouzení možných scénářů jejich vývoje v budoucnu. Zúčastnilo se ho více než dvacet zástupců nejvýznamnějších institucí a organizací ze sféry státní správy (pracovníci ministerstva životního prostředí a ministerstva školství), krajské samosprávy, základního i vysokého školství a samozřejmě nechyběli ani zástupci neziskových organizací, které vyvíjejí činnost v oblasti ekologické výchovy.

Úvodní bilancování současného stavu středisek zdůraznilo významný znak především profesionálních středisek, kterým je vlastní snaha hodnotit poskytované služby a následně zvyšovat kvalitu vykonávané činnosti. Pro většinu ostatních evaluace ale představuje příliš náročnou činnost. Bez ohledu na formu či místo působení je však centrem společný a nezastupitelný jejich vztah ke školám. Reforma školství přinesla školám povinnost vytváření školních vzdělávacích plánů a naplňování průřezových témat včetně „Environmentální výchovy“. S touto povinností se školy samy vypořádávají obtížně a střediska jsou pro ně významným pomocníkem v roli konzultantů a metodiků. Střediska by také mohla a měla reagovat na hodnotový systém současné společnosti, v němž na úkor morálních a etických hodnot (jako je svoboda apod.) vládne finance a výkon. Komplexnost ekologické výchovy, která v sobě téma etiky přirozeně zahrnuje, dává v tomto smyslu příležitost rozšířit činnost center i tímto směrem.

Jak tedy dále v činnosti středisek? Na část této otázky již odpovědělo zdůraznění jejich nezastupitelné role ve prospěch škol. A to v nejrůznější formě od programů šitých na míru jednotlivým školám, zaměření na lokální témata a místní problémy, a také vzdělávání studentů v praktických dovednostech, zejména takových, které škola nemůže zajistit (třeba podojit krávu, posekat trávu a nakrmit kozy apod.).

Mluvílo se samozřejmě také o penězích, na kterých nezávisí jen hustota sítě středisek a financování jejich činnosti a provozu, či optimalizace jejich počtu a udržitelnost. Jde také o související problémy, například o dopravu škol za ekologickou výchovou, tedy problém nedostatku financí ve školách na uhrazení jízdních nákladů. Základem funkční ekologické výchovy by zjevně měla být „páteřní síť“ středisek, která by na jedné straně zaručovala dlouhodobé zajištění základních výchovných a vzdělávacích potřeb, a na straně druhé by se mohla spolehnout na státem garantovanou finanční podporu.

Diskuse vedená v rámci kulatého stolu přinesla řadu zajímavých postřehů, včetně neodmyslitelných střetů zkušeností a názorů účastníků, reprezentujících různé pozice a instituce. Jak to v řádně vedené debatě má být. A její výsledky či závěry? Ty nejdůležitější jsme již zmínili, další nápady (na něž však v úvodníku není místo) si účastníci odnesli k hlubšímu prozkoumání a úvahám. Hlavně však odcházeli s vědomím, že ekologická výchova se stává předmětem zájmu rostoucího počtu jednotlivců, institucí a organizací (a to nejen těch, které byly na kulatém stole zastoupeny).

Dita Gollová, SEVER

dita.gollova@ekologickavychova.cz

Plný text diskuse mohou zájemci získat na adrese hana.kulichova@ekologickavychova.cz

BZUKOT VČEL A VŮNĚ MEDU BYLY NEJLEPŠÍ TERAPIÍ

SIMONA ADAMCOVÁ – muzikantka a včelařka – se narodila v roce 1976 v Broumově. Vystudovala na pražské konzervatoři hru na klarinet a v roce 1992 začala hrát v dívčí skupině Viktorky, známé jak u nás, tak v německy mluvících zemích. Po čtrnácti letech z Prahy odešla a v roce 2003 se začala živit chovem včel. V současnosti má její farma v Rokytníku u Hronova 180 včelstev a produkuje devět tun medu ročně.

Dlouhou dobu jste žila v Praze a věnovala se muzice, co vás vedlo k tomu začít včelařit?

Ke včelám mě zavedla náhoda. V naší rodině se stala tragická nehoda – tatínka srazil automobil, otec přišel o ruku a zhroutil se mu svět. Známy lékař-včelař nám poradil, ať mu pořídíme včely, které na něj budou mít terapeutický účinek. Dali jsme na jeho radu a v roce 2003 jsme si na zahradu pořídili 3 včelstva. A to byl počátek naší včelí farmy. Od té doby jsme stavy včelstev postupně zvyšovali a dnes se staráme o 180 včelstev.

Kde jste získávala informace a zkušenosti o chovu včel?

Zpočátku to bylo dost těžké, první včelstva se nám začala na zahradě rojit, chov nebyl tak jednoduchý, jak pan doktor říkal, a já jsem zjistila, že se budu muset o včelách něco víc dozvědět. Nastoupila jsem proto na dálkové studium na Středním odborném učilišti včelařském v Nasavrkách, obor včelař. Velice dobrou praxi jsem následně také získala na včelí farmě pana Kolomého z Bruntálu, kde jsem za ubytování a stravu strávila na stáží celé léto a osvojila jsem si včelařské práce během sezóny.

Je založení včelí farmy finančně náročné?

Pořízení včelího velkochovu je obrovsky finančně náročné. Mezi základní vybavení patří terénní auto, úly, stanoviště včelstev, technologie na vytáčení, zpracování a balení medu, skladové prostory, sklenice, etikety...je toho opravdu hodně. Po šesti letech jsem se ale ze ztrát dostala.

Zaměřujete se také na propagaci včelařství a medu?

Propagace včelařství a výrobků je velice důležitá, proto jezdíme do škol dělat přednášky, pořádáme na farmě exkurze pro školy, veřejnost i odborníky. V Rokytníku jsme také vybudovali Medový obchůdek. V současné době se chystáme vytvořit „Včelařskou stodolu“, která by měla sloužit jako zázemí pro naše vzdělávací aktivity. Pro veřejnost chceme také pořádat „Medové dny“.

Co bude moci návštěvník vašich „medových dnů“ zažít?

V rámci těchto dnů chceme návštěvníkům ukázat, jak včelí farma funguje, seznámit je s celým procesem vzniku medu a biologií včely. Chceme, aby návštěvníci vnímali včelí farmu všemi smysly, samozřejmě si také budou moci ochutnat med, čichnout si k vosku nebo osahat plástev. Toto smyslové vnímání naší farmy jsme si již mohli vyzkoušet s nevidomými dětmi, které byly na naší farmě na exkurzi, a měly možnost vnímat naši farmu jinak než běžný návštěvník.

V letošním roce jste také získala certifikaci BIO. Jak je získání této značky náročné a kolik včelařů v České republice ji má?

V České republice jsou tři biovčelaři, včetně mě. Celý proces schvalování značky je velice náročný. Mezi základní podmínky, které musíte jako biovčelař splnit, je umístění včelstev na území národního parku, chráněné krajinné oblasti nebo rezervace, nesmíte také používat chemická léčiva, ale pouze přírodní, a v zimě musíte krmit včely zbytkovým medem a ne cukrem.

V roce 2008 jste získala titul Potravinář roku 2008 Královéhradeckého kraje v kategorii Zelenina, ovoce a ostatní výrobky. Co pro vás tento titul znamená?

Tento titul velice přispěl k propagaci naší farmy a našeho medu. Důležité pro nás také bylo, že soutěž propaguje regionální produkci a je dobré, když si lidé uvědomí, že pro řadu potravin není třeba chodit do supermarketu, když je v regionu mnoho kvalitních prvovýrobů.

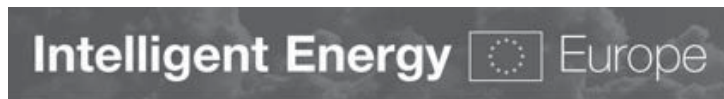
A jak se tedy liší med ze supermarketu, dovezený např. z Asie, od našeho českého medu?

Hlavní rozdíl je v tom, že v zahraničí se včelstva nakažená morem včelího plodu léčí antibiotiky, která se tak mohou dostat do medu. V České republice, pokud vypukne tato nákaza, se včelstvo musí spálit. Státní zemědělská inspekce, která provádí rozbory medu, často také nachází v medech z Asie další cizorodé látky – škrobové sirupy, sulfonamidy nebo rezidua antibiotik. Naopak český

EMISE V HLEDÁČKU DĚTSKÝCH DETEKTIVŮ

Na začátku června 2009 proběhlo v anglickém Watfordu několikadenní jednání, které zahájilo tříletou spolupráci střediska SEVER na mezinárodním projektu CARBON DETECTIVES EUROPE.

Cílem projektu „Uhlíkoví detektivové“ je začlenění hlavních zásad, hodnot a přístupů udržitelného rozvoje do vzdělávání a výuky. Projekt bude učitele a žáky ve věku 8–14 let inspirovat ke snižování uhlíkové stopy jejich školy a současně bude zvyšovat jejich povědomí o klimatických změnách, možnostech využívání inteligentní energie a důležitosti šetrného nakládání s energiemi.

Hlavním výstupem projektu bude vytvoření interaktivních a uživatelsky atraktivních internetových stránek www.carbondetectiveseurope.org pro pedagogy a žáky, pomocí nichž budou moci sledovat podíl své školy na zvyšování emisí oxidu uhličitého. Uživatelé webových stránek se dozvědí řadu tipů, postupů a rad, jak emise prostřednictvím chování jednotlivců a systémových změn snížit. Stránky budou moci využívat k vytváření a realizaci uhlíkového akčního plánu a současně budou moci svoje nápady sdílet s jinými školami.

Pro uživatele v České republice bude připravena česká verze internetových stránek (ke spuštění v I. pololetí letošního roku) a díky svému mezinárodnímu charakteru bude projekt umožňovat srovnání emisí oxidu uhličitého ve školách napříč Evropou.

Na internetových stránkách bude k dispozici mimo jiné také široká škála školicích a didaktických materiálů pro pedagogy. Ve školním roce 2010/11 proběhne v rámci projektu také národní a posléze mezinárodní soutěž.

Projekt finančně podpořila Evropská komise prostřednictvím programu Intelligent Energy Europe a do jeho realizace je zapojeno celkem deset evropských zemí. Hlavním řešitelem projektu je anglická organizace Building Research Establishment Ltd.

Dita Gollová, SEVER
dita.gollova@ekologickavychova.cz

med je chráněn normou, která má daleko přísnější požadavky na kvalitu. Po všech stránkách se proto vyplatí najít si svého regionálního včelaře a nakupovat med přímo od něho.

Je v České republice dostatek včelařů, zajímá toto řemeslo mladé lidi?

V minulosti bylo včelařství především koníčkem, málokdo se tím živil. V současné době mnoho mladých lidí hledá své uplatnění na venkově a mnoho z nich se na nás obrací s tím, jak založit včelí farmu. Je to ale velice náročné a musíte mít hodně znalostí a zkušeností, aby vás včelaření uživilo.

Práce na farmě je náročná, jak vše zvládáte v sezóně, kdy je nejméně práce?

Nejméně práce je od května do srpna, kdy se vytáčí medy, manipuluje se s nástavky, chovají se včelí matky a dělají oddělky. V této době jsem od rána od šesti hodin do večera do jedenácti hodin na nohou, přes sezónu mi ale pomáhají dva brigádníci.

Chystáte se farmu ještě rozšiřovat?

S přítelem chceme rozšiřovat stavy včelstev, ale také se dále chceme zaměřovat na propagaci a marketing. Mým cílem je vybudování dobře fungující rodinné včelí farmy.

A jak si představujete včelí farmu za deset let?

Doufám, že tu budou běhat dva malí včelaři, bude také jistě více technologie, ale myslím, že poctivá manuální práce vždy u včel zůstane.

Děkují za rozhovor.

Více informací na
www.rokytnikvcely.cz
Iva Matějková
imatejkova@kr-kralovehradecky.cz

JAKÝ BYL 10. ROČNÍK KAPRADÍ 2009?

10. setkání škol a institucí Královéhradeckého kraje rozvíjejících ekologickou výchovu se letos konalo v pondělí 26. října 2009 v Základní škole v Jičíně, Železnická 460, a jeho hlavním tématem byl NÁVRAT KE KOŘENŮM.

Hlavním cílem tradiční akce bylo tak jako v předchozích letech umožnit setkání všech, kteří chtějí pomoci zlepšit stav životního prostředí prací s dětmi, mládeží i dospělými, nebo v rámci svých úředních pravomocí,

občanskou angažovaností, popřípadě svým životním stylem.

KAPRADÍ tradičně podpořil Královéhradecký kraj a záštitu nad jeho konáním převzali hejtman Královéhradeckého kraje, ministerstvo životního

prostředí a ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Akci realizoval SEVER a Základní škola Železnická, Jičín.

I tentokrát se setkání zúčastnilo přes 100 zájemců – pedagogů ze škol všech stupňů a typů, zástupců institucí, státní správy, samosprávy, nevládních organizací.

Slavnostní zahájení proběhlo na dvoře jičínské školy. Ranního přivítání se zhostily děti z hudebního kroužku. Pak se účastníkům dostalo oficiálního přivítání od moderátorky Kapradí Yvy Piňosové ze střediska SEVER, kterou vystřídal ředitel hostitelské školy Mgr. Zdeněk Procházka, dále pak 1. místostarosta města Jičína Ing. Ladislav Brykner, a poté předseda výboru pro životní prostředí Královéhradeckého kraje RSDr. Ing. Otakar Ruml. Přítomné pozdravil také Ing. Tomáš Kazmierski z Odboru environmentálního vzdělávání Ministerstva životního prostředí a zdravotce dokončil MVDr. Jiří Liška – místopředseda Senátu. Středem překvapeného davu pak za zvuků fanfár vkráčel i sám vévoda Albrecht z Valdštejna s chotí a průvodem (mistrně interpretovaní členy místního občanského sdružení). Vévoda zhodnotil kořeny ekologie a připomenul zásluhy

své doby – baroka – na formování krajiny na Jičínsku.

Poté měli účastníci možnost navštívit některou z dílen: **V krajině kořenů lidstva aneb Východní Afrikou po stezkách slonů** (živě komentované video RNDr. Petra Rybáře z expedice českých ekologů 2009 do Afriky), **Náměty na společné projekty pro 1. stupeň** (Mgr. Mabel Bryknerová, Mgr. Bohumila Hnízdilová – ZŠ Železnická, Jičín), **Jak jsem potkal vodu** (Ukázky z mezipředmětového projektu pro 2. stupeň – Mgr. Blanka Kalátová-Lisá, Mgr. Stanislava Havelková, ZŠ Železnická, Jičín), **ČTYŘKA – škola, kolem které roste ČTYŘLÍSTEK** (procházka místní školou po více než 50 stanovištích areálu ekologické výchovy Čtyřlístek s jeho zakladatelem Mgr. Františkem Kynčlem), **Příroda v umění, umění v přírodě** (učitelé Základní umělecké školy Jičín), **Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?** (Jak probudit v žácích zájem o místo, kde žijí? Jak obnovit komunikaci mezi generacemi? – Hana Kulichová, SEVER).

Všichni zúčastnění se posléze přesunuli do reprezentačních prostor Valdštejnského zámku – do Porotního

sálu, jehož prostor hned na začátku vyplnily tóny hudebních skladeb v interpretaci žáků ZUŠ v Jičíně. Ředitel střediska SEVER RNDr. Jiří Kulich zhodnotil nelehkou cestu, ale i úspěchy ekologické výchovy od prvního do desátého Kapradí, pracovnice střediska seznámily přítomné s nově nabízenými velkými projekty, a Mgr. Iva Matějková vše doplnila informacemi o finanční podpoře EVVO Královéhradeckým krajem.

Poté tradičně proběhlo udělení Ceny za ekologickou výchovu za rok 2009. Letošní ocenění z rukou a patřičným komentářem přímo z rukou samotného vévody z Valdštejna získali: **Ing. Tomáš Hajnýš (ZOO Dvůr Králové nad Labem)**, který se dlouhodobě se věnuje ekologické výchově; **David Číp (ZO ČSOP JARO Jaroměř)**, po léta nezištně vykonávající praktickou EVVO v terénu, přičemž pomáhá, ovlivňuje a strhuje stovky mladých lidí k nadšené a konkrétní práci pro přírodu; **ZO ČSOP Orlice (Křivovice)** za propagaci i obnovu dřevostaveb v Královéhradeckém kraji, za snahu o rozšíření krajových odrůd ovocných dřevin a za přiblížení staré zemědělské techniky a řemesel mladší generaci; a konečně **Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER** za patnáctileté působení, příkladný rozvoj organizace a podporu zájemců v oblasti ekologické výchovy.

Město Jičín ještě vyznamenalo dva studenty za nadšenou práci na poli ekologie. Největší ocenění si po právu odnesl skromným chováním, ale velký praktickými činy pro ekologickou výchovu, pan učitel **Mgr. František Kynčl** ze Základní školy Železnická v Jičíně.

Slavnost byla završena biorautem, který připravila firma Bazalka z Hradce Králové.

Kapradí 2009 skončilo – buďte zváni na Kapradí 2010!

Yvonna Piňosová, SEVER
yvonna.pinosova@ekologickavychova.cz

NAHLÉDNĚME K SOUSEDŮM

aneb ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA NA SLOVENSKU

Zástupci střediska ekologické výchovy SEVER vyjeli na podzim loňského roku na výměnnou stáž na Slovensko, kde navštívili CENTRUM ENVIRONMENTÁLNEJ A ETICKEJ VÝCHOVY ŽIVICA, které sídlí v Bratislavě. Živica se zaměřuje na environmentální, etickou a globální výchovu, vzdělávání a osvětu všech věkových skupin. Hlavním cílem výpravy Seveřanů bylo poznání činnosti organizace stejného zaměření a navázání spolupráce v rámci mezinárodního projektu Carbon Detectives Europe.

Centrum Živica nasměrovalo své působení i do oblasti Zaježovské, ležící jihovýchodně od Zvolenu v pohoří Javorie. V devadesátých letech do této oblasti, na zaježovské lazy (samoty), přicházeli z měst nadšenci usilující v souladu s přírodou o soběstačný způsob života. Vzniklo zde specifické společenství lidí, novolazníků, kteří obýdli staré nebo postavili nové domy za použití hlíny nebo slámy. Ideálem bylo vytvořit model ekonomické a potravinové lokální soběstačnosti. Časem vznikla i potravinová banka přístupná členům, kam se potraviny nakupují ve velkých baleních, v biokvalitě, a další část je z lokální produkce.

Zdejší život svým působením velkou měrou ovlivňuje právě centrum Živica – ve spolupráci s partnerskou organizací Pospolitosť pre harmonický život provozuje v rámci výchovně vzdělávacího projektu Holistická environmentálna výchova Vzdelávacie centrum Zaježová, Ekokomunitu Sekier a školu v Zaježové.

Vzdelávacie centrum Zaježová nabízí programy pro školy, veřejnost a slouží jako pobytové středisko ekologické výchovy. Nabízí prostor pro setkávání lidí a širokou nabídku programů s hlavním cílem přiblížit se blíže přírodě a sobě. Zázemí centra vzniklo rekonstrukcí staré zemědělské usedlosti, kdy se využilo postupů přírodního stavitelství a moderních technologií. Část budovy je zateplená slámou, část papírovými vločkami. Uvnitř najdeme hliněnou přičku a hliněné omít-

ky, okna splňují nároky pro nízkoenergetický dům, všude se svítí úspornými zářivkami, teplou vodu ohřívají solární panely a odpadní voda je odváděna do biologické čistírny.

Jednou ze součástí zmíněného projektu je dále Ekokomunita Sekier. Dobrovolníci z různých zemí, žijící za velmi skromných podmínek na samotě, pomáhají při veřejně prospěšných pracích, např. při rekonstrukcích tradičních domů a staveb z přírodních materiálů, organizování festivalu,

víkendovek nebo tábora, a při aktivitách s místními dětmi. Za 15 let fungování Sekier se tu vystřídalo přibližně 70 lidí žijících zde více jak 3 měsíce. Často sem přijíždějí i dobrovolníci z České republiky.

Zaježovská škola je skutečnou raritou a srdce pedagoga fandícího alternativám plesá. Škola má vlastní školní vzdělávací program (ano, i na Slovensku probíhá reforma školství) a funguje na principech trvale udržitelného rozvoje na úrovni výchovy, vzdělávání a samotného chodu školy. Škola byla obnovena po třiceti letech díky nadšení a podpoře rodičů, přátel a sponzorů. Je nejmenší na Slovensku, v tomto školním roce má celkem čtyři žáky tříd 1. stupně. Ve škole mají nezastupitelnou úlohu rodiče. Co je úžasné a pro někoho těžko představitelné, že rodi-

↓ Ředitel Živice Juraj Hipš

če sami vyučují výchovné předměty. Rodičovské sdružení není formální, schází se minimálně jednou za měsíc a společně řeší vše související se školou. Rodiče se plně podílejí na provozu školy, od vedení projektů či exkurzí až po úklid, opravy nebo přípravu dřeva na topení – ve škole se topí přímo ve třídě v kamnech. Na druhé straně škola využívá moderní techniku jako je počítač, internet a dataprojektor.

Zaježovská škola se díky svému zřizovateli samozřejmě profiluje jako ekologická – důležitou součástí je zařazení předmětu holistická environmentální výchova. Škola je zapojena do mezinárodního programu Zelená škola, je členem Klimatické aliance, realizuje projekty na snížení odpadů „Tříďte s Hugem“ a na propagování pitné vody z vodovodu v rámci projektu „VodoVoda“. Ekologicky šetrná je i v běžném provozu – úklid probíhá podle zásad ekologického uklízení,

propaguje šetrnou mobilitu – děti jezdí do školy na kole nebo chodí pěšky, svítí úspornými zářivkami, ve škole není automat na nápoje ani na sladkosti. Přesto je plánů do budoucna dost, bude nutně například vyřešit zateplení budovy. Paní učitelka Erika je spokojená i přes těžší životní podmínky. Našla to, co hledala – klid pro svou práci, vnímavé děti a radost ze své práce. Ví, že to není samozřejmé, předtím učila deset let na běžné škole. Příští školní rok přibudou tři prvňáčci a kolektiv se tak rozroste, což je potřebné pro sociální život dětí.

Návštěva u slovenského partnera byla poučná a přínosná. Hosté ze střediska SEVER měli možnost poznat fungování organizace s podobnou činností i cíli a porovnat stav environmentální výchovy v České republice a na Slovensku. Věřte, že východní kolegové to nemají jednoduché, ekologická výchova nemá zatím na Slovensku na

růzích ustláno. Tomu odpovídá počet organizací pracujících v oblasti environmentální výchovy, i to, že pobytové středisko v Zaježově je prozatím jediné na Slovensku. V krajích se nekonají, tak jak je u nás zvykem, pravidelné konference ekologické výchovy, a na specializační studium koordinátorů ekologické výchovy si učitelé budou muset také ještě počkat.

Návštěva Zaježové poblíž Zvolena možná přinesla ještě další příležitost. Oblast totiž patří do Banskobystrického kraje, se kterým má Královéhradecký kraj od roku 2003 navázanou spolupráci. Možná byla tato cesta i počátkem intenzivnější spolupráce obou krajů v oblasti environmentální výchovy. Zatím – kdo ví, ale rozhodně se máme navzájem čím obohatit.

Více informací na www.zivica.sk,
www.zajezka.sk
Radka Urbánková, SEVER
radka.urbankova@ekologickavychova.cz

▶▶▶ EKOLOGICKÁ OLYMPIÁDA

Již 15. ročník krajského kola tradiční ekologické olympiády se skutečně v srdci Českého ráje v kempu Sedmihorky ve dnech 15.–16. října 2009. I přes velkou nepřízeň počasí v podobě sněhu, mrholení, větru a teploty na bodu mrazu dorazilo patnáct tříletých týmů ze středních škol celého Královéhradeckého kraje. Organizace tohoto ročníku se ujalo Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory-SEVER, pobočka v Hradci Králové, za vydatné pomoci studentů Univerzity Palackého v Olomouci. Letošní ročník byl zaměřen na téma „Člověk a biodiverzita“.

Po obědě a oficiálním zahájení olympiády soutěžící museli nejprve vyřešit 100 otázek v teoretickém testu. Druhou půlku odpoledne vyplnil program Střediska ekologické výchovy Český ráj. Soutěžící si společně s lektorem prošli část naučné stezky „Hruboskalsko“, která je dlou-

há 5 km a najdete na ní 16 zastavení, věnovaných vzniku pískovcových skalních měst, jejich fauně, flóře, historii užívání, pramenům a krajině jako celku. Po večeri se studenti rozdělili na dvě skupinky. První z nich se účastnila programu „Proč ta sova tolik houkala“. Účastníci této noční expedice nejprve naslouchali houkání sov a učili se rozeznávat jejich hlasy – museli zvládnout i jejich napodobování. Poté se bez baterek vydali do skalního města, kde naslouchali zvukům lesa a nejzdatnější jedinci se pokoušeli vábit – houkat jako sovy. V napodobování hlasů sov byli úspěšní, na jejich houkání postupně odpovídal puštík obecný, sýček obecný a v dálce byl slyšet i výr velký. Členové druhé skupinky se sešli v klubovně, aby se zaposlouchali do rytmů a zvuků etnické hudby z celého světa a pokusili se naučit pár základních rytmů, které pak využili

ve společné tvorbě hudby – v bubnovačce.

Druhý den se soutěžící museli „poprat“ s určením 20 druhů organismů v „poznávačce“. V praktickém úkolu pak podle provedeného inventarizačního průzkumu hodnotili vybranou lokalitu, zda má nárok na zařazení do soustavy Natura 2000; vypracovali pro ni ještě plán péče včetně tzv. managementových zásahů. Po obědě pak následovala prezentace praktického úkolu před odbornou porotou.

S nástrahami letošního krajského kola ekologické olympiády si nejlépe poradilo družstvo Gymnázia Boženy Němcové v Hradci Králové, na druhém a třetím místě pak skončila družstva z Biskupského gymnázia Bohuslava Balbína v Hradci Králové.

Iva Matějková
imatejkova@kr-kralovehradecky.cz

PROJEKT ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT SE PŘEHOUPL DO POSLEDNÍ TŘETINY

Jak již informovalo minulé číslo Ekotonu, středisko SEVER společně s Partnerstvem o. p. s. realizuje projekt Škola pro udržitelný život; projekt navazuje na stejnojmenný program realizovaný společně s Nadací Partnerství a má za sebou již rok a půl realizace – byl zahájen v červenci 2008 a končí v červnu 2010.

Cílem projektu je budování kapacit lokálních leaderů (NNO, aktivních škol, neformálních spolků a sdružení) v oblasti ekologické výchovy a udržitelného rozvoje, zapojení veřejnosti do konkrétních akcí vedoucích ke zlepšení životního prostředí, vytváření strategií a uskutečnění praktických místních projektů ochrany přírody a udržitelného rozvoje v obcích a městech (jde o projekty zaměřené na výsadbu zeleně v intravilánech obcí i krajině, zlepšení environmentálních kvalit veřejných prostranství, projekty úspor energie přispívající k ochraně klimatu apod.).

Součástí projektu je realizace místních aktivit na 12 místech ČR (v Královéhradeckém, Libereckém, Pardubickém a Ústeckém kraji). Tyto aktivity by měly vést ke zlepšení životního

nadace rozvoje občanské společnosti

Iceland Liechtenstein Norway

Projekt Škola pro udržitelný život je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Generální partner programu:

TOYOTA

život. Jako podklad k metodice posloužil americký manuál, přeložený a upravený pro české podmínky. Metodika je určena všem, kteří pečují o veřejné pozemky, učitele, neformální vzdělavatele, vůdčí osobnosti v obci a další občany, kteří by rádi vytvořili silný program místně zakotveného učení, týkající se veřejných pozemků a prostor. Po dokončení bude k dispozici v elektronické podobě na webu SEVERu, případně na vyžádání na níže uvedeném kontaktu.

Mgr. Lucie Munzarová, SEVER
lucie.munzarova@ekologickavychova.cz

KRAJSKÝ KONZERVÁTOR DEVADESÁTNIKEM

Vzhledem k věku již není tak pohyblivý jako kdysi, takže návštěvy většinou přicházejí za ním domů. A po uvítání jim dokáže, že bez nadsázky v pozhnaném věku si lze stále zachovat duševní svěžest – na archu má připravené otázky ke všemožnému dění v oboru, mezi kolegy, známými a přáteli. A hostům nedopřeje klidu, dokud na všechny zevrubně neodpoví... Lesník a ochránář přírody – krajský konzervátor, soudní znalec pro zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství a ochranu přírody – a od nedávna také držitel Pamětní medaile Královéhradeckého kraje – Ing. František Vambora, který se koncem loň-

ského roku dožil devadesáti let. Je také posledním žijícím spoluzakladatelem Chráněné krajinné oblasti Orlické hory, která byla vyhlášena dne 28. prosince 1969, jako jedna z prvních v České republice. „Chráněná krajinná oblast není jen příroda a ekologie, ale také celá historie kraje a všech lidí“ říká František Vambora a připomíná, že právě proto jedním z hlavních cílů vyhlášení CHKO bylo chránit a uchovat harmonicky vyváženou krajinu Orlických hor.

A příznějme mu také podíl na rozvoji ekologické výchovy v kraji, neboť v 80. letech minulého století patřil k zakladatelům Českého svazu ochrán-

ců přírody v okrese Hradec Králové a dlouhodobě byl činný právě v této v oblasti. Kromě toho, když po odchodu do důchodu začal hodně cestovat (a to i do vzdálených destinací, třeba do Japonska), připravil pro východočeské publikum také řadu cestopisných či ekologicky zaměřených přednášek a prezentací.

Při příležitosti 90. narozenin ocenil jubilatovy zásluhy i Královéhradecký kraj, když ho 24. listopadu 2009 přijal krajský hejtman Lubomír Franc, aby mu předal Pamětní medaili a Pamětní list hejtmána Královéhradeckého kraje. Jde teprve o druhé ocenění, které hejtman Lubomír Franc od nástupu do své funkce udělil. A uprostřed vzpomínání prozradil inženýr Vambora i osobní recept na to, jak se v dobrém

duševním zdraví dožít vysokého věku. Je asi potřeba mít zakódovány určité předpoklady v genech, ale hlavně být po celý život přiměřeně aktivní, nevznášet se na vavřínech, když se něco dobrého podaří, či naopak zoufat při nezdaru, a hlavně „...mít po celý život hodně přátel a dobrých spolupracovníků, na které je možné se spolehnout a realizovat s nimi správné věci,“ míní oceněný konzervátor, jehož velkou zálibou jsou i staré stromy, které, jak říká, „... jsou velkým symbolem celého života lidí, kteří v jejich okolí žili a žijí“.

A jaký tedy byl životní běh jubilanta? Ing. František Vambora se narodil v Opočně 24. listopadu 1919, po středoškolských studiích absolvoval Vysokou školu zemědělského a lesního inženýrství v Praze (1937–1939).

Po uzavření vysokých škol praktikoval na lesním úřadu města Hradec Králové, od r. 1944 pracoval v technických a vedoucích funkcích v lesním hospodářství mimo region, dále pak v letech 1952–1962 na území kraje u lesotechnických meliorací, ve státní péči o lesy při Okresním národním výboru v Hradci Králové a v Melioračním družstvu Dědina v Dobrušce. V letech 1963–1970 byl vedoucím odboru zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství ONV v Rychnově nad Kněžnou (právě tehdy významně podporoval zřízení CHKO Orlické hory), v období normalizace se stal technikem Kooperace JZD v Českém Meziříčí. Na sklonku pracovní dráhy působil ještě v Okresním vlastivědném středisku na Chlumu. Žije v Hradci Králové.

red.

SEVER OSLAVIL PATNÁCTÉ NAROZENINY

Na podzim 2009 oslavil SEVER – Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchor s hlavním sídlem v Horním Maršově 15. ROK SVÉ EXISTENCE.

K připomenutí tohoto významného výročí proběhla na všech pracovištích střediska v Královéhradeckém i v Ústeckém kraji řada akcí, které dokumentovaly a hodnotily dosavadní činnost organizace a zároveň se zamýšlely nad dalším vývojem středisek ekologické výchovy v České republice. Nejrozsáhlejší akce proběhla o víkendu 5. a 6. pro-

since v pobytovém středisku v Horním Maršově, kde se sešlo asi 120 přátel, příznivců, současných i bývalých zaměstnanců a dlouholetých podporovatelů střediska SEVER.

Jak se na oslavu narozenin sluší, program se nesl ve veselém a zábavném duchu, ať už jde o sborové vystoupení zaměstnanců střediska s písní

„Ekolog rád pracuje“ či o pestrý zábalavný večer, kde byli např. jmenováni velvyslanci centra SEVER, či proběhla dražba perníkové fary (zmenšenina skutečné bývalé fary, kterou SEVER v Horním Maršově přestavuje na vzdělávací zařízení) apod.

Zábavné momenty však střídaly i vážnější pasáže – například vzpomínání na nelehké začátky organizace, i jmenovitá poděkování těm, kteří se o SEVER hodně zasloužili. Návštěvníci si prohlédli rozsáhlou dokumentaci z bohaté činnosti střediska, zájemci o cestování si nenechali ujít vyprávění světooběžníka Petra Rybáře, na rodiny s dětmi čekaly mikulášské radovánky. V neděli pak skupinka nejvytrvalejších hostů absolvovala společný výstup na hřeben Rýchor.

Součástí programu byla rovněž panelová diskuse na téma „Jaká budou Střediska ekologické výchovy v příštím desetiletí?“, výtah hlavních myšlenek této diskuse najdete v úvodníku tohoto Ekotonu.

Hana Kulichová, SEVER

hana.kulichova@ekologickavychova.cz

CO SE UDÁLO V EKOPROJEKTU KRNP - KPN ?

Projekt ZLEPŠENÍ PŘESHRAŇIČNÍ SPOLUPRÁCE V EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ v Krkonošském národním parku a Karkonoskim parku narodowym, o kterém informoval Ekoton č.12, se dostává do poloviny svého trvání.

V úvodu si připomeňme, že cílovou skupinou v projektu jsou studenti spolupracujících středních škol – jedná se o Gymnázium Vrchlabí a Zespół Szkół Ogólnokształcących im J. I. Sztudyngera w Szklarskiej Porębie. Projekt je podpořen Evropským fondem pro regionální rozvoj, v rámci operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013. Je realizován v rámci Euroregionu Glacensis. Nastal čas na první ohlédnutí za proběhlymi aktivitami, nejen jako bilance, ale i pro inspiraci ostatním...

AKTIVITA „NÁVŠTĚVA POLSKÉ STRANY KRKONOŠ PRO PRACOVNÍKY KRNP“ (25.–26. 5. 2009)

Ve druhé aktivitě projektu Zlepšení přeshraniční spolupráce v ekologické výchově v KRNP a KPN se jednalo o návštěvu polské strany Krkonoš pro pracovníky KRNP. Po úvodním setkání a přivítání všech hostů v Krkonošském centru EV ve Szklarskiej Porębie se pracovníci KRNP seznámili s trvalou expozicí Virtuální Krkonoše, podívali se na dvě multimediaální prezentace o KPN a KRNP. Dalšími body programu byla návštěva Muzea Gerarda Hauptmana v Jagniątkowie a návštěva lesní školky KPN. Po občerstvení zde následovala kratší exkurze zaměřená na les, lesnictví. Poté autobus dovezl hosty na prohlídku hřbitova válečných zajatců v Przesiece-Zachełmiu.

Druhý den program pokračoval prohlídkou norského kostelíka Wang v Karpaczi, pěším výstupem k horské boudě „Samotnia“, po návratu do

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
PŘEKRAČUJEME HRANICE

Karpacze pak na zpáteční cestě prohlídkou vodopádu Szklarki. Aktivity se zúčastnilo 45 pracovníků KRNP.

AKTIVITA „GEOLOGIE, GEOMORFOLOGIE“ (4.–5. 6. 2009)

Třetí setkání bylo prvním skutečně pracovním. Třicetičlenné skupiny polských a českých studentů dorazily ve čtvrtek 4. 6. na boudu Strzecha Akademicka poblíž Malého Stawu. Zde se studenti rozdělili do 5 skupin, z nichž každá měla jednoho polského a jednoho českého instruktora. Studenti řešili problematiku dědictví doby ledové, ptáky Krkonoš, krkonošské boudy, lavinové nebezpečí, naučné stezky atp. Po obědě vyrazili všichni do terénu projít svoji tematickou trasu, vyplnit pracovní listy, dozvědět se více o zadaném tématu. Večer pak měli čas na vypracování posterů o svých nových poznatcích.

Druhý den skupiny dvojjazyčně prezentovaly svá zjištění ostatním. Poté se všichni vydali na cestu domů – rozloučili jsme se pod Sněžkou, odkud polská strana vyrazila směr Karpacz, čeští studenti s pedagogickým doprovodem a pracovníky KRNP pak přes Sněžku došli na Pomezní boudy, odkud je autobus odvezl domů.

AKTIVITA „PUTOVNÍ TÁBOR PRO STUDENTY“ (29. 9.–2. 10. 2009)

Putovní tábor proběhl na přelomu září a října. Vzhledem k omezeným možnostem ubytování, a také proto, že „puták“ není akce vhodná pro 60 lidí, se akce zúčastnilo pouze 15 studentů a 4 lektori – učitelé a pracovníci parku.

Cíl 3 / Cel 3
2007.2013

První den vyšla česká skupinka od Mumlavského vodopádu přes Voseckou boudu na Tvarožník. Zde se setkala s polskými přáteli a za doprovodu jeleního troubení s nimi pokračovala do Centra ekologické výchovy ve Szklarské Porebě. Odtud druhý den za krásného počasí účastníci vyjeli lanovkou na Szrenicu a po červené hraniční turistické cestě pokračovali až k Slezské boudě. Za ubytováním seběhli do polské boudy – Strzecha Akademicka. Po nutném odpočinku následovaly pracovní úkoly – převést poznatky z putování do formy velkého plakátu.

Třetí den byl z hlediska pochodu spíše odpočinkovým. Čekal okruh do Karpacze a zpět, tentokrát bohužel za deště. Večer studenti dokončovali to, co nestihli včera, a pracovali na česko-polském ekologickém slovníku. Učili se při tom nejen psanou formou, ale i výslovnost v druhém jazyce. Poslední den přinesl rozloučení a zpáteční cestu už za prvních mrazíků – pro českou skupinu přes Luční boudu na Špindlerův Mlýn a linkovým autobusem do Vrchlabí.

AKTIVITA „NÁVŠTĚVA ČESKÉ STRANY KRKONOŠ PRO PRACOVNÍKY KPN“ (1.–2. 10. 2009)

Exkurze pracovníků KPN v českém národním parku se zúčastnilo 30 pracovníků. První den proběhlo oficiální přivítání a poté začal plánovaný program. Hosté navštívili přírodovědnou expozici Správy KRNP Kámen a život ve Vrchlabí, genofondovou zahradu ohrožených druhů krkonošské květeny a prohlédli si hlavní informační střežisko KRNP ve Vrchlabí spolu s jeho expozicí. Dalším cílem byla perla české části Krkonoš – Obří důl. Zde dostali účastníci exkurze výklad o přírodovědných hodnotách území a o historii ▶

hornictví v této části Krkonoš. Součástí prohlídky byla návštěva důlního díla Kovárna a Informačního střediska v Obřím dole. Večer proběhl v areálu Lesnického učiliště ve Svobodě nad Úpou společenský večer za účasti zaměstnanců KPN i Správy KRNP. Druhý den byla na programu lesnická exkurze v oblasti bývalé přírodní rezervace Bažinky, prohlídka myslivecko-lesnické expozice Šindelka a skokanského areálu v Harrachově, Mumlavského vodopádu a návštěva přezimovací obůrký pro vysokou zvěř.

AKTIVITA „STROMY“ (14. 10. 2009)

První aktivita pro studenty vedená českou stranou – pracovníky KRNP – proběhla ve Vrchlabí. V aule gymnázia se studenti z nejrůznějších úhlů pohledu seznámili s problematikou lesů a s jednotlivými druhy stromů, které mohou potkat na území parku. Některé z úkolů byly ryze praktické, proto aktivita pokračovala v městském parku. Tady se studenti naučili různými způsoby stromy měřit. Z výšky a průměru se pokusili vypočítat též objem a hmotnost stromu. Seznámili se s funkcí přírůstového vrátaku, poznali, jaké to bylo bez motorové pily – jen s tzv. břichatou.

Doplňkem k tématu byla dendrologická exkurze po zámeckém parku. Pro mnohé byl překvapením počet jak exotických, tak původních druhů stromů, jejich využití a léčivé účinky.

AKTIVITA „DRUHÝ ŽIVOT STROMŮ“ (20. 10. 2009)

Po prezentaci objasňující důvody rozpadu lesa během 70.–80. let v KRNP a KPN se studenti vydali do lesa nad Szklarskou Porebú, kde vyplnili pracovní list, vypracovali zadaný úkol – na určeném čtverci spočítali živé a padlé stromy. Vzhledem k dostatku sněhu pak mohli vytvořit sněhovou sochu přírodniny, k níž vymysleli příběh a svou práci prezentovali před ostatními.

Projekt bude pokračovat dalšími aktivitami během tohoto roku, ještě v zimě účastníci čekají témata Péče o zvěř v NP a Myslivost v NP, později témata o odpadech a ptáčích, dále letní putování po české straně Krkonoš, v září budou objevovat svět nevidomých a celý projekt skončí v listopadu 2010.

Václav Mikule, Správa Krnap
vmikule@krnap.cz

V KRÁTKOSTI

PROJEKT ZAMĚŘENÝ NA KVALITU POBYTOVÝCH VÝUKOVÝCH PROGRAMŮ

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Středisko ekologické výchovy SEVER začalo 1. prosince 2009 realizovat projekt „Týden pro udržitelný život – vzdělávací pobytový program pro žáky ZŠ a SŠ“, který je financován z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Je naplánován na 36 měsíců a zaměřen především na zkvalitňování environmentálních pobytových programů pro žáky základních a středních škol. Součástí projektu bude například vytvoření metodiky pro evaluaci pobytových programů, vytvoření interaktivního webu či vytvoření metodické příručky, všechny tyto aktivity vedou k hlavnímu cíli – zkvalitnění pobytových programů.

Důležitou složkou bude také spolupráce s různými školami, odborníky na evaluaci, či dalšími organizacemi zabývajícími se environmentálními pobytovými programy.

Ing. Jaromír Kvasnička, SEVER
mirek.kvasnicka@ekologickavychova.cz

PROJEKT KAPKA 21 V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

V listopadu 2009 skončil sítový projekt zaměřený na udržitelný (ekologicky a sociálně odpovědný) rozvoj míst, obcí a regionu v Královéhradeckém kraji, podpořený

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Státním fondem životního prostředí České republiky. Jedním z nejdůležitějších cílů tohoto projektu byl rozvoj a stabilizace sítě středisek ekologické výchovy a ekologických poraden poskytujících veřejnosti základní typy informačních, osvětových, vzdělávacích a poradenských služeb EVVO.

Koordinátorem projektu bylo Středisko ekologické výchovy SEVER a na realizaci se podílelo několik dodavatelských organizací z celého Královéhradeckého kraje: Centrum rozvoje Česká Skalice, INEX-SDA Kostelecké Horky, Krkonošská Poradenská a Informační, Království – Jestřebí hory, Milkovický přírodně společenský kroužek, Muzeum přírody Český ráj, ZO ČSOP Orlice, Villa Nova Uhřetvřetisko experimentální archeologie a regionálních dějin, Občanské sdružení Chalupění, A Rocha a Sdružení SPLAV.

Těmto organizacím včetně koordinátora se podařilo uspořádat celkem: 55 vzdělávacích akcí pro dospělé s 1104 účastníky, 188 výukových programů pro děti a žáky MŠ, ZŠ a SŠ s 4280 účastníky, 5 osvětových akcí pro veřejnost s 590 účastníky a poskytnout celkem 462 poradenských konzultací.

Ing. Jaromír Kvasnička, SEVER
mirek.kvasnicka@ekologickavychova.cz

SEVER ZÍSKAL DOTACI

NA REKONSTRUKCI BÝVALÉ FARY V HORNÍM MARŠOVĚ

Lepší dárek k 15. narozeninám si snad SEVER ani přát nemohl: ministr životního prostředí ČR dne 10. listopadu 2009 schválil jeho žádost ve výši několika desítek milionů Kč o podporu z Operačního programu Životní prostředí na realizaci projektu Ekocentrum Dotek Krkonoše – vzdělávací a poradenské středisko pro Královéhradecký kraj (Dům Obnovy Tradic, Ekologie a Kultury), etapa I., II. a III.

Cílem projektu je rekonstrukce památkově chráněné barokní budovy bývalé fary v Horním Maršově čp. 175, která bude sloužit jako informační a vzdělávací centrum a zároveň jako modelový příklad obnovy památky zaměřené na propagaci úspor energie a environmentálně šetrného stavitelství. Budova fary po rekonstrukci po-

OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Evropský fond pro regionální rozvoj

Pro vodu,
vzduch a přírodu

skytne ubytovací a stravovací kapacity pro vícedenní environmentální vzdělávací akce, přednáškové prostory, zázemí pro pracovníky ekoporadny a informačního centra. Ekocentrum bude vytápěno pomocí kotle na biomasu (kombinace peletky a kusové dřevo), využívána bude i solární energie jak k ohřevu TUV, tak k výrobě elektřiny pro potřeby ekocentra a rekuperace vzduchu ohřátého samotnými návštěvníky budovy. Tato technologie bude vybavena měřicími čidly, která budou sbírat data o spotřebě energie a venkovním prostředí. Pomocí počítačového rozhraní budou pak data k dispozici návštěvníkům, kteří budou

moci v areálu ekocentra projít tzv. energetickou naučnou stezku o kolo- běhu energie v budovách.

Pro spolupráci na projektu se podařilo získat partnery z ČVUT a z firmy Atrea, kteří se zabývají environmentálně šetrnou výstavbou.

Za dva roky tak budou moci i čtenáři Ekotonu navštívit opravenou barokní faru, přizpůsobenou potřebám vzdělávací a osvětové činnosti a využívající ekologicky šetrný provoz, přičemž zde zůstanou zachovány všechny cenné historické prvky.

Jan Franta, SEVER
jan.franta@ekologickavychova.cz

NOVÝ ROČNÍK PROGRAMU ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT 2010

Dobrá zpráva pro všechny neochotné čtenáře – další ročník společného podpůrného a asistenčního programu Škola pro udržitelný život (ŠUŽ) je tu! Díky získané finanční podpoře z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost se letošní „ŠUŽ“ ponese v první fázi více v duchu vzdělávání, a ze škol zapojených do programu vznikne trvalá síť.

Hlavním cílem celého programu Škola pro udržitelný život i projektu podpořeného z OPVK je rozvíjení znalostí žáků a orientace v problematice udržitelného rozvoje, stejně jako posilování jejich dovedností pro následné praktické uplatňování principů trvale udržitelného rozvoje v praxi.

Školy, které se do projektu s podporou OPVK zapojí, budou mít k dis-

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pozici propracovanou informační, didaktickou i metodickou pomoc. Pro výuku žáků budou sloužit *pracovní listy* a internetová e-learningová aplikace na webových stránkách projektu. Metodika vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj bude nápomocna učitelům, pro které jsou také připraveny semináře k projektu a systematická podpora v podobě konzultací k jednotlivým tématům (udržitelný rozvoj, komunitní plánování, místně zakotvené učení...). Přínosná pro následnou praktickou část projektu bude jistě i vznikající publikace a databáze příkladů dobré praxe již

realizovaných projektů, která může pomoci školám při přípravě a konkrétní realizaci vlastních opatření na principech místní Agendy 21.

Projekt Škola pro udržitelný život podporovaný z OPVK poběží od ledna 2010. Pokud máte zájem se do projektu zapojit, obraťte se na níže uvedený kontakt. Aktuální informace jsou k nalezení také na www.skolaprozivot.cz. Příjemcem podpory OPVK je Partnerství o.p.s., hlavním partnerem je Středisko ekologické výchovy SEVER.

Mgr. Lucie Munzarová, SEVER
lucie.munzarova@ekologickavychova.cz

NEVÍTANÝ VETŘELEC Z JIHU EVROPY

Od roku 1991 na naše území proniká nepůvodní druh plže o velikosti 8–10 cm, původem ze západní Francie a Pyrenejského poloostrova. Původní zeměpisné rozšíření dalo tomuto druhu „slimáka“ i jeho druhové jméno – plzák španělský (*Arion lusitanicus*). Přestože nedosahuje délky našeho slimáka největšího (*Limax maximus*) o délce 10–15 cm, škody způsobené skořicově až hnědě zbarveným plzákem španělským výrazně přesahují škody způsobené všemi ostatními druhy suchozemských plžů dohromady. Působí škody nejen na polních a zahradních plodinách, ale také dokáže esteticky znehodnotit rozsáhlé plochy trávníků svým slizem, nemluvě o přímé predaci menších druhů původních slimáků.

Slimák španělský pochází ze západního Středomoří a díky této vlastnosti je odolnější vůči suchu než domácí druhy plžů. Zahrabává se také hlouběji do půdy a díky této schopnosti nejsou v období sucha jeho stavy tolik regulovány. Navíc je velice plodný. Jedinec může naklást až pět snůšek během vegetace, dohromady tedy až 250 vajíček za sezónu. V úvahu je třeba vzít fakt, že vajíčka klade každý jedinec, neboť slimáci jsou hermafroditi.

Přestože po první invazi plzáka španělského v letech 2001/2002, kdy jeho počty na mnoha místech přesáhly 100 ks na m², došlo vlivem sucha na jaře 2003 a střídání mírných období se silným mrazem v zimě 2002/2003 k poklesu populace, jeho stavy v posledních letech opět dramaticky narůstají. V loňském roce měl na mnoha místech plzák španělský opět kalamitní rozšíření.

Rozšíření plzáka španělského nepomáhá malý počet přirozených nepřátel. Šíření druhu přispívá i lepší odolnost proti suchu a úkryty pro přezimování v zimních měsících vy-

tvořené člověkem, jako jsou teplá pařeniště, krechty, skleníky či zimní zahrady. Také ráz krajiny se na mnoha místech změnil natolik, že rovnováha mezi škůdci a jejich predátory byla rozbita. Nejsnáze se plzák španělský šíří v oblastech, kde se střídají udržované plochy zahrad a parků s ruderálními plochami, kde plzáci španělští nacházejí dostatek prostoru pro páření a přezimování. Mají totiž schopnost se chemickými signály dorozumívat o vhodných zdrojích potravy a tak se po namnožení mohou masově vrhnout na polní plodiny či zahrádkářské kolonie. V této době je však boj s přemnoženými plzáky značně časově i finančně nákladný a málo účinný. Ideální je co nejvíce plzáků zlikvidovat ještě před první snůškou, tedy do poloviny června.

Lidé často volí chemickou ochranu za použití jedovatých přípravků. Mnohé z nich (např. Methiocarb) však mohou zlikvidovat i užitečné organismy – spoustu druhů dravého hmyzu či drobné plazy, kočky a psy nevyjímaje. Nebezpečí hrozí i malým dětem, hrajícím si na zahradě. Nejméně škodlivé jsou přípravky na bázi železa a fosforu (Ferramol), které jsou pro ostatní živočichy v podstatě nejedovaté a na zahradě poslouží jako hnojivo.

K přírodě šetrnější jsou přípravky na bázi živých parazitických organismů, např. hlístic (přípravek Nemaslug). Z původních druhů živočichů jsou predátorem plžů zejména hmyzožravci (ježci, rejsci, běložubky), terestrické žáby jako ropucha obecná, dále ještěrky a slepýši. Draví brouci, jako střevlíci a drabčáci, zase požírají vajíčka a čerstvě vylíhlá mláďata. Bohužel, zahrádkář ve snaze zlikvidovat v dobré víře úkryty pro dospělé slimáky a jejich snůšky, zlikviduje zároveň i úkryty jejich predá-

torů a dostává se tak do bludného kruhu chemie a nepříjemného mechanického odstraňování spousty slizkých tělíček. Určitým řešením je řízené vytváření pravidelně kontrolovaných úkrytů, které po odstranění dospělých plžů, případně jejich snůšek, lze zase obnovit tak, aby poskytl úkryt užitečným organismům. K zamezení průniku plžů na zahradu lze použít ochranný posypový pás z páleného nebo dusíkatého vápna nebo dřevního popela na dně asi 20 cm hlubokého příkopku podél chráněného pozemku. Jedince je také možné nalákat do pastí a na návnady (např. polystyrenová deska, pod kterou dáme okrojky z aromatického ovoce nebo aroma na bázi přezrálého ovoce, zakoupená v rybářských potřebách (scopex)). Posbírané jedince v žádném případě nesypane solí. Takové počínání lze chápat jako týrání zvířat. Mnohem humánnější je spařit plzáky horkou vodou, kdy smrt nastává prakticky okamžitě. Navíc po propláchnutí slizu vodou jsou mrtví plzáci ochotněji konzumováni např. kachnami či rybami.

Pochytní plzáci španělští, na rozdíl od mizejících původních druhů, by se neměli vypouštět do volné přírody. Zákon to přímo zakazuje a zároveň tak připravujeme potíže pro další léta, kdy přemnožení slimáci ničí ve velkém polní plodiny i lesní výsadby, zejména listnatých dřevin.

Se změnou klimatu a postupným oteplováním střední Evropy bude tento nepůvodní druh plzáka a zejména ochrana proti škodám, které působí, nabývat na významu, ať už se zaměříme na škody hospodářské nebo škody ekologické spočívající ve vytlačování původních druhů.

Ing. Josef Brát,
OŽPZ Královéhradeckého kraje
jbrat@kr-kralovehradecky.cz

ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ

Středisko ekologické výchovy a etiky SEVER realizuje od srpna loňského roku **projekt Environmentální vzdělávání pedagogů** podpořený Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost. **Cílem projektu** je zkvalitnit podmínky pro systematické vzdělávání pedagogických pracovníků základních a středních škol Královéhradeckého kraje tak, aby byli připraveni efektivně naplňovat průřezová témata Environmentální výchova (na základních školách) a Člověk a příroda (na středních školách) v návaznosti na školní vzdělávací programy. V rámci projektu proběhne po dobu jeho trvání do ledna 2012 řada vzdělávacích akcí:

SPECIALIZAČNÍ STUDIUM PRO ŠKOLNÍ KOORDINÁTORY EVVO V ROZSAHU 250 HODIN

Je určeno pedagogům, kteří se chtějí stát kvalifikovanými koordinátory EVVO. Jde o studium „výkonu specializované činnosti“ oblasti EVVO dle vyhlášky č.317/2005 Sb., které je předpokladem zařazení koordinátora do příslušného kariérního stupně. Účastníci studia čekají dva týdenní kurzy a čtyři

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

KRALOVÉHRADECKÝ
KRAJ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

třídenní semináře v různých přírodně zajímavých místech, dále přednášky, praktická cvičení, návštěvy škol, práce v terénu. Studium bude zakončeno obhajobou závěrečné práce a zkouškou před komisí.

SEMINÁŘE K AKTUÁLNÍM TÉMATŮM

Budou věnovány pedagogům, kteří nejsou koordinátory EVVO a zatím neusilují se jimi stát, avšak zajímají se o různá aktuální témata vztahující se k problematice ochrany životního prostředí. Dále budou připraveny vícedenní tzv. doškolovací semináře pro pedagogy, kteří již specializační studium úspěšně absolvovali v minulých letech.

VZDĚLÁVÁNÍ A PODPORA PEDAGOGICKÝCH TÝMŮ

Představuje v práci s pedagogy novinku. Partnery projektu je 10 škol (3 základní a 7 středních), z nichž každá má již svého kvalifikovaného koordinátora EVVO. Pedagogickým týmům

těchto škol SEVER během projektu poskytuje dlouhodobé systematické poradenství, cílené metodické vedení a vzdělávání podle společně vypracovaného plánu cílů ekologické výchovy, kterých chce škola v určité době dosáhnout (např. zavedení nového předmětu, zpracování průřezového tématu, proškolení týmu pedagogů k vybranému tématu). Díky tomuto způsobu vzdělávání, který je „šitý na míru“ požadavkům a potřebám jednotlivých pedagogických týmů, vznikne 10 konkrétních pilotních modulů, které budou prezentovány na společné závěrečné konferenci a v manuálu. Pedagogové těchto škol budou také působit jako lektori na dalších vzdělávacích akcích realizovaných v rámci tohoto projektu.

Všechny jmenované vzdělávací akce včetně specializačního studia jsou akreditovány MŠMT a jsou pro účastníky zdarma.

Podrobnější informace:

Radka Urbánková, SEVER

radka.urbankova@ekologickavychova.cz

NOVÉ NAUČNÉ STEZKY

V Královéhradeckém kraji vzniklo během minulého roku několik naučných stezek. Na Novobydžovsku došlo k obnově naučné stezky Dr. Václava Vojtěcha, u města Solnice vznikla naučná stezka U Císařské studánky, opravena byla také naučná stezka vedoucí školním polesím Střední lesnické akademie v Trutnově. Na stezky se můžete vydat se žáky v rámci školní výuky nebo třeba při rodinných výpravách. Jistě se dozvíte mnoho zajímavého a objevíte další nepoznaný kout Královéhradeckého kraje.

NAUČNÁ STEZKA DR. VÁCLAVA VOJTĚCHA VE SKŘIVANECH

Do obnovy této naučné stezky se pustila ZŠ a MŠ Skřivany. Trasa naučné stezky je spojena se jménem slavného místního rodáka Dr. Václava Vojtěcha, prvního Čecha, který vstoupil na území Antarktidy. Naučná stezka jde ve stopách původní stezky, která vznikla v roce 1996, ale podepsal se na ní nemilosrdný zub času. Původní ručně malované informační tabule však zůstaly zachovány, místní malíř Miroslav Vantura je opravil a znovu nama-

loval. K malovaným panelům přibýlo osm nově instalovaných informačních panelů, ze kterých se lze dozvědět řadu zajímavostí a faktů o některých významných budovách v obci, o životě v minulosti, o přírodě a samozřejmě o Dr. Václavu Vojtěchovi. Malý okruh naučné stezky je dlouhý asi 5,5 km. Velký okruh, který je sjízdný také na kolech, je dlouhý 10 km.

Úvodní panel je umístěn u budovy základní školy a popisuje a zobrazuje trasu naučné stezky. Trasa stezky vede také kolem téměř 400 let starého ▶

dubu letního, který se v soutěži Strom roku (vyhlášené Nadací Partnerství) umístil v roce 2006 na třetím místě. Nedaleko stojí i stará hájenka, ve které se narodil právě Dr. Václav Vojtěch. Po dlouhém restitučním sporu byla hájenka získána do vlastnictví obce Skřivany. Záměrem obce a základní školy je vybudovat zde Environmentální centrum Dr. Václava Vojtěcha, na tento záměr chce obec získat dotaci z Operačního programu životní prostředí.

Závěrečný osmý panel, který na návštěvníky stezky čeká u Loveckého srubu, obsahuje jednoduchý vědomostní kvíz, kde si každý může ověřit znalosti získané z předchozích panelů. Stezka byla slavnostně znovuotevřena dne 2. listopadu 2009.

Bližší informace o stezce můžete získat ve skřivanské základní škole nebo na www.zsskrivany.cz.

NAUČNÁ STEZKA U CÍSAŘSKÉ STUDÁNKY

Hnutí DUHA Podorlicko otevřelo v říjnu 2009 novou naučnou stezku U Císařské studánky (pozor – nesplést

se stejnojmennou lokalitou v Hradeckých lesích).

Stezka se nachází mezi obcemi Solnice a Ještětice a prochází jednou z přírodovědně nejzajímavějších lokalit na Rychnovsku. Vede typickou krajinou podhůří Orlických hor s menšími lesíky, kulturními loukami, suchými stráňkami, polními cestami a porosty křovin na mezích a podél cest. Stezka získala název podle zaniklých lázní, které se v minulosti nacházely v lesíku, kolem kterého stezka prochází. Byly postaveny u pramene léčivé vody a pojmenovány podle návštěvy císaře Josefa II. Na trase stezky přibližuje návštěvníkům mnoho zajímavých druhů rostlin a živočichů, které rostou či žijí na okolních loukách a v lese. Oproti jiným podobně zaměřeným stezkám však prezentuje i místa, která mají na první pohled s přírodou společného pramálo – prostředí orné půdy, ruderální ploch a chudých kulturních luk, které také patří do naší krajiny. Naučná stezka navazuje na stezku Bělá, která je zaměřena především na historické, kulturní a architektonické zajímavosti v okolí města Solnice a jsou z ní jedinečné pohledy na hřebeny

Orlických hor. Je vhodná pro pěší i cyklisty. Více informací na internetových stránkách www.podorlicko.cz.

NAUČNÁ STEZKA NOVÉ DVORY-BABÍ

Naučná stezka Nové Dvory-Babí prochází územím Školního polesí Střední lesnické akademie v Trutnově. Její trasa, tvořená z větší části červeně značenou turistickou Cestou bratří Čapků, vede po Zámeckém hřebenu, dále lemuje jižní a východní úbočí vrcholu Baba a v závěru prochází otevřenou krajinou s výhledem na Rýchory a členité podhůří Vlčických skal. Naučnou stezku založila organizace ČSOP při Střední lesnické akademii v Trutnově již v roce 1982. V roce 1997 byla jednotlivá stanoviště opatřena novými texty a k další renovaci stezky došlo právě v loňském roce. Pestrá skladba přírodovědných, zeměpisných, ekologických, historických, geologických informací jistě obohatí každého návštěvníka tohoto koutu Podkrkonoší.

Iva Matějková
imatejkova@kr-kralovehradecky.cz

NOVÝ PROJEKT

PUTOVÁNÍ PROSTOREM A ČASEM

Realizace průřezového tématu Environmentální výchova v praxi

Cílem projektu je vytvořit praktické výukové programy zaměřené na dokumentaci environmentálního a společenského rozvoje oblastí, ve kterých žáci a pedagogové žijí, a realizovat tyto výukové programy na 16 školách v regionech Krkonoše a Kutnohorsko. Na těchto školách budou do vyučování začleněny aktivity zaměřené na poznávání vývoje krajiny a aktivity k posílení vztahu žáků k místu, kde žijí. V rámci environmentálního vzdělávání budou využity moderní komunikační a informační technologie. Organizátoři předpokládají, že do projektu bude zapojeno 400 žáků a 30 pedagogů ZŠ a nižších ročníků víceletých gymnázií. Projekt začal v listopadu 2009 a potrvá do ledna 2012.

evropský sociální fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Do projektu se mohou zapojit 4 školy z regionu Krkonoš a Podkrkonoší, které již mají zkušenosti s předchozím projektem Krkonoše vnitřní a vnější.

JAK BUDE PRÁCE NA PROJEKTU VYPADAT?

Účastníci se pokusí prozkoumat, jak spolu historicky souvisí regiony Krkonoše (Podkrkonoší) a Kutnohorsko. Zaměří se

na to, jak chování lidí v nížině ovlivňuje krajinu na horách a naopak. Rozdělí si různá témata (těžba dřeva a odlesnění, ochrana přírody...) a opět budou hledat doplňující informace a pořizovat nové fotografie historických míst.

Pro práci na projektu školy obdrží prezentační a dokumentační techniku a propagační předměty. Pedagogové mohou využít nabídky seminářů k tématu krajina a její vývoj (např. historie osídlení, doprava, těžba dřeva, nerostných

surovin, vodní a větrná eroze, povodně apod.), pro žáky jsou připraveny výukové programy. Náplň programů bude tematicky korespondovat s odbornými semináři pro učitele, žáci se seznámí s vývojem vztahu člověka a krajiny, získají informace o hlavních historických etapách, poznají důsledky lidské činnosti v krajině a upevní si znalosti základních ekologických pojmů. Žáci se zúčastní i internetových lekcí, v nichž získají dovednosti pro realizaci projektu – pro následný popis environmentálních změn lokalit, ve kterých žijí. Obsah lekcí budou tvořit kapitoly vztahující se nejen k environmentálním, ale i k historickým, zeměpisným a společenským poznatkům, se kterými se žáci v průběhu projektu

budou setkávat. Vzniknou rovněž internetové interaktivní stránky projektu.

Během projektu se uskuteční tři setkání zúčastněných škol:

První setkání proběhne na počátku realizace projektu v Horním Maršově v Krkonoších. Školám budou představena témata, které oba regiony spojují (např. kácení lesů v Krkonoších a jejich plavba po Úpě a Labi pro potřeby kutnohorských stříbrných dolů, nízká retence vody v půdě vlivem kácení lesů na horách a následné povodně v nížinách, vliv emisí továren v nížinách na horské ekosystémy apod.) a navržen možnost spolupráce obou regionů.

Druhé setkání se uskuteční v Kutné Hoře po prvním roce průběhu projektu

a účastníci se navzájem seznámí s výsledky roční práce na projektu.

Třetí, slavnostní závěrečné setkání, bude nadregionální a zhodnotí výsledky celého projektu. Žáci zde představí výsledky své práce, proběhne vernisáž putovní fotografické výstavy (každá škola bude mít vlastní panel) a křest nové publikace, která vznikne z nejzdařilejších materiálů (textů, fotografií, komentářů...) jednotlivých škol.

Předkladatelem projektu je EKODOMOV, SEVER se na práci podílí jako partner.

Bližší informace a dotazy:

Ing. Eliška Knížková, SEVER

eliska.knizkova@ekologickavychova.cz

NOVELA ZÁKONA O CITES ZLEPŠÍ OCHRANU NEJOHROŽENĚJŠÍCH DRUHŮ

9. září 2009 schválila Poslanecká sněmovna novelu zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Novela reaguje na aktuální změny legislativy EU a požadavky mezinárodní úmluvy CITES v regulaci obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. Zahrnuje také nápravu některých nepřesných definic pojmů, jako je např. exemplář druhu přímo ohroženého vyhynutím, vývoz či dovoz exempláře apod.

Novela zákona zbavuje zbytečné administrativy a byrokracie poctivé a řádné chovatele a pěstitele, kteří mají v České republice dobrou tradici a uznávané výsledky, ale naopak umožní přísnější ochranu nejohroženějších druhů živočichů. Zpřísňuje zároveň kontrolu obchodu s kaviárem jeseterovitých ryb, které jsou celosvětově kriticky ohrožené. Zpracovatelé a balírní kaviáru budou muset mít licenci od Ministerstva životního prostředí a kaviár bude označen způsobem, který znesnadní prodej kaviáru nelegálního.

Vznamným ulehčením pro obchodníky, chovatele a pěstitele je zavedení dokladů, které budou vícenásobně platit až tři roky (potvrzení o putovní výstavě, po-

tvrzení o souboru vzorků nebo potvrzení o osobním vlastnictví). Doposud totiž bylo pro každý vývoz nebo dovoz nutné samostatně jednorázové povolení.

Další zjednodušení administrativní zátěže pro obchodníky a chovatele představují nové výjimky pro obchod s biologickými vzorky nebo možnost vydávat držitelům jednoho dovozního povolení pro více exemplářů odpovídající počet potvrzených kopií, takže je možné s exempláři po dovozu nakládat odděleně, bez problémů s dokazováním legálního původu.

Zjednodušuje se také povinná registrace exemplářů s tím, že u mnoha běžných druhů nově povinná nebude. Jedná se např. o papoušky šedé (žako), celou řadu běžně chovaných druhů amazoňanů (amazoňan oranžovokřídý, amazoňan bělolící, amazoňan rudočelý apod.), některé druhy želv (želva čtyřprstá, želva uhlířská, želva leopardí apod.) nebo většina druhů varanů. Jde téměř o všechny druhy z přílohy B nařízení komise EU č. 338/97 (vyjma např. všech druhů kočkovitých šelem). Zároveň se však zpřesňují kritéria, jak prokazovat legální původ chráněných živočichů a rostlin a jak živo-

čichy značit a identifikovat. Novela zákona zároveň odebrala kompetence CITES správám chráněných krajinných oblastí a národních parků. **Jedinými místně příslušnými registračními úřady jsou od 1. ledna 2010 krajské úřady** podle místa trvalého pobytu. Na krajských úřadech také zájemci obdrží potřebné informace o druzích, na které se nově nebude vztahovat povinná registrace.

Novela zákona výrazně zpřísňuje podmínky vydávání dokladů pro obchod s primáty, který je možné realizovat jen mezi určenými zařízeními (například ZOO nebo chovatelské kroužky mládeže apod.). Došlo také k navýšení pokut za nelegální obchod s chráněnými živočichy a rostlinami. Porušování předpisů o obchodování s ohroženými druhy bude přísně pokutováno za jasně stanovených pravidel.

V neposlední řadě zákon omezuje obchod s výrobky z tuleňů ve shodě s celoevropským zákazem, který se podařilo vyjednat českému předsednictví v Radě EU a do novely zákona na poslední chvíli zapracovat.

Ing. Josef Brát

jbrat@kr-kralovehradecky.cz

SEVER ŠKOLÁM, ŠKOLY SOBĚ - VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT NA ŠKOLÁCH

Cílem projektu je ověřit zcela novou formu systematického a komplexního dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti výchovy pro udržitelný život.

Projekt je určen pedagogům a dalším pedagogickým pracovníkům úplných i neúplných základních a středních škol v devíti krajích: Královéhradeckém, Ústeckém, Pardubickém, Středočeském, Libereckém, Olomouckém, Jihomoravském, Zlínském a v kraji Vysočina. Jde o pedagogy vykonávající funkci školního koordinátora EVVO, pedagogy – členy školních týmů a další pedagogické pracovníky, kteří mají zájem prohloubit svou odbornost v rámci problematiky udržitelného života a průřezových témat Environmentální výchova (na základních školách) a Člověk a příroda (na středních školách) v návaznosti na školní vzdělávací programy. Realizátorem tohoto projektu je SEVER, partnerem Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina.

Díky projektu, který trvá celkem 36 měsíců od 1. listopadu 2009 do 31. října 2012, proběhne i v Královéhradeckém kraji řada vzdělávacích akcí:

1) DOŠKOLOVÁNÍ KVALIFIKOVANÝCH KOORDINÁTORŮ EVVO

zahrnuje vícedenní i jednodenní vzdělávací akce pro pedagogy, kteří

evropský
sociální
fond z ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jsou absolventy specializačního studia pro školní koordinátory EVVO a chtějí si prohloubit znalosti a dovednosti v jednotlivých oborech se zdůrazněním terénního regionálního aspektu.

2) VZDĚLÁVÁNÍ A PODPORA PEDAGOGICKÝCH TÝMŮ

představuje v práci s pedagogy novinku. Pedagogickým týmům 15–20 škol je během projektu poskytováno dlouhodobé systematické poradenství, cílené metodické vedení a vzdělávání podle společně vypracovaného plánu cílů ekologické výchovy, kterých chce škola v určité době dosáhnout (např. zavedení nového předmětu, zpracování průřezového tématu, proškolení týmu pedagogů k vybranému tématu). Zkušenosti těchto škol a praktické výstupy vzdělávání „šitého na míru“ budou shrnuty ve dvou metodických manuálech.

3) DALŠÍ ODBORNÉ SEMINÁŘE

jsou věnovány pedagogům, kteří nejsou koordinátory EVVO, avšak zajímají se o různá aktuální témata vztahující se k problematice ochrany

životního prostředí, chtějí si prohloubit znalosti a dovednosti ve svých oborech v návaznosti na začleňování průřezových témat Environmentální výchova a Člověk a příroda.

Všechny vzdělávací akce jsou akreditovány MŠMT a jsou pro účastníky zdarma.

Středisko SEVER hledá 4 školy z Královéhradeckého kraje, které mají zájem o vzdělávání svého týmu (bezplatně získají 1–2 semináře pro svůj tým, až 60 hod. konzultací podle předem dohodnutého plánu vzdělávání „šitého na míru“); dále hledá učitele, kteří mají zájem naučit se tvořit vlastní **regionální učebnice**.

Zájemci o podrobnější informace se mohou obracet na manažerku projektu:

Hana Kulichová, SEVER
hana.kulichova@ekologickavychova.cz

CO JE NOVÉHO NA KRAJSKÉM ÚŘADĚ?

KRAJSKÝM KOORDINÁTOREM EVVO PRO ROK 2010 ZŮSTAL SEVER

Dne 16. 12. 2009 projednala Rada Královéhradeckého kraje protokol o otevírání obálek s nabídkami na zajištění činnosti krajského koordinátora environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty v Královéhradeckém kraji na rok 2010. Jako nejvhodnější pak schválila nabídku Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER, Brontosaurus Krkonoše.

DOTAČNÍ STRATEGIE KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE 2010–2013

Zastupitelstvo Královéhradeckého kraje schválilo dne 22. října 2009 novou dotační strategii Královéhradeckého kraje pro léta 2010–2013. Jednou z podporovaných priorit této strategie je i **Priorita D „Životní prostředí“**. V rámci této priority je zahrnuto opatření **V. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta**. Opatření směřuje k naplnění základních

potřeb pro rozvoj systému environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty (EVVO) v Královéhradeckém kraji. Podporovány jsou různé formy a způsoby ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty vedoucí ke zvyšování environmentální gramotnosti cílových skupin (např. děti, mládež, pedagogové, široká veřejnost, veřejná správa) a rovněž rozvoj a zkvalitnění infrastruktury středisek ekologické výchovy, a to nejen po stránce materiální, ale včetně investic do lidského kapitálu. V rámci tohoto opatření je na léta

2010– 2013 počítáno s vyhlášením veřejné zakázky na krajského koordinátora EVVO a současně s vyhlášením grantů jak na investiční i neinvestiční aktivity v oblasti EVVO.

Se zveřejněním kompletní dotační strategie se počítá na stránkách Královéhradeckého kraje.

DOTAČNÍ PROGRAMY KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V OBLASTI ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A ZEMĚDĚLSTVÍ V ROCE 2010

V rámci grantového řízení v oblasti životního prostředí a zemědělství je pro rok 2010 vyhlášeno šest programů. Zaměření dotačních programů vychází ze stanovených cílů Priority D „Životní prostředí“ dotační strategie Královéhradeckého kraje pro období 2010–2013, přičemž dotační priority navrhli v jednotlivých oblastech odborní gestoři odboru životního prostředí a zemědělství s ohledem na stávající a předpokládanou legislativu, zkušenosti z předcházejících období, aktuální situaci a předpokládané požadavky v oblasti životního prostředí a zemědělství v Královéhradeckém kraji.

Novinkou pro rok 2010 je především to, že **administraci dotačních programů zajišťuje nově vzniklý odbor grantů a dotací**. Životní prostředí a zemědělství v něm má na starosti Ing. Oldřich Vít (email: ovit@kr-kralovehradecky.cz, tel.: 495 817 429).

Odborné hodnocení dotací budou i nadále provádět pracovníci odboru životního prostředí a zemědělství a hodnotícím orgánem zůstává výbor pro životní prostředí a zemědělství. V oblasti EVVO došlo k formálnímu sloučení stávajících dvou programů ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty pod jeden společný program, přičemž rozsah předmětu podpory se nemění.

Podmínky pro poskytování dotací v programu **Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta**:

■ **příjemcem dotace** mohou být obce Královéhradeckého kraje, střediska EVVO a ostatní právnické a fyzické

osoby působící v oblasti EVVO na území Královéhradeckého kraje,

■ **podporované činnosti**: projektová dokumentace a realizace staveb, pořízení technického vybavení, materiálů a pomůcek investičního charakteru; výukové a praktické programy, odborné, vzdělávací a osvětové akce, tvorba odborných, naučných a osvětových materiálů, naučných stezek, apod.; projekční příprava a realizace tzv. „zelené školní zahrady“ – přeměna tradičních školních zahrad na přírodě blízké prostředí s bezprostředním využitím v EVVO (např. výsadba vegetace, krmítka, hnízdní budky, meteorologické stanice, sbírky hornin, botanické sbírky, ukázky vodního/mokřadního ekosystému, naučné panely, základní stavební a terénní úpravy),

■ minimální výše poskytnuté finanční podpory na jeden projekt činí **50 000 Kč**, maximální výše poskytnuté podpory je **500 000 Kč**,

■ výše podpory může dosáhnout max. **80 % celkových nákladů** projektu, min. 20 % musí příjemce dotace hradit z jiných prostředků,

■ **rozpočet projektu** v žádosti o poskytnutí dotace **je tvořen pouze uznatelnými náklady** pro financování z dotace dle podmínek programu, náklady neuznatelné se do rozpočtu neuvádějí,

■ **neuznatelné náklady**: opatření pro možné budoucí ztráty nebo dluhy, dlužné úroky, ztráty ze směnných kurzů; DPH; příspěvky v naturáliích, např. pozemek, nemovitost, trvalé investiční zařízení, suroviny, neplacená charitativní práce; dary, ceny, kapesné, občerstvení a stravování, cestovní náhrady nad rámec vymezený zákonem; náklady na telefon, internet, poštovné; stavební

a řemeslnická technika, nábytek, kuchyňské spotřebiče, dataprojektory, PC, zvuková technika, automobily; náklady na zajištění základního (existenčního) provozu organizace, které negenerují konkrétní výsledky (fixní náklady, režie, apod.); ostatní náklady, u kterých nelze prokázat jejich přímý vztah k projektu,

■ dotace tvořená podílem uznatelných nákladů projektu je nevratná, účelově vázaná a převádí se bezhotovostně na účet příjemce po uzavření smlouvy o poskytnutí dotace,

■ dotace nebude poskytnuta na projekt, u kterého bude k datu jejího připsání na účet příjemce ukončeno financování (bude kompletně vyúčtován a uhrazen),

■ smluvně stanovená doba provádění projektu nesmí překročit 18 měsíců,

■ kalkulace nákladů projektu je možná jen v průkazném vztahu k projektu, nepřipustné jsou náklady, které nejsou účtovány odděleně, a není možné prokázat jejich přímý vztah k projektu. V případě mzdových nákladů je optimálním řešením úhrada dohod, z nichž vyplývá náplň práce pro projekt; nepřipustné jsou mzdové náklady, které nejsou účtovány odděleně pro projekt,

■ žádost o dotaci je nutné vyplnit v programu Benefit 7,

■ veškeré podmínky a termín uzávěrky pro podání žádosti naleznete na webových stránkách Královéhradeckého kraje (www.kr-kralovehradecky.cz).

*S odbornými dotazy se můžete i nadále obracet na odbor životního prostředí a zemědělství,
Mgr. Iva Matějková
imatejkova@kr-kralovehradecky.cz*

DOTAČNÍ PROGRAMY V OBLASTI ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A ZEMĚDĚLSTVÍ PRO ROK 2010

1. Protipovodňová ochrana
2. Nakládání s odpady a ochrana ovzduší
3. Využití biomasy jako obnovitelného zdroje energie
4. Ochrana přírody a krajiny
5. Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
6. Praktická péče o přírodní prostředí, zdroje a produkty

SÍŤ EKOŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE

Středisko ekologické výchovy SEVER je partnerem a krajským koordinátorem v projektu Síť Ekoškola v ČR za Královéhradecký a Ústecký kraj. Celorepublikovým koordinátorem programu Ekoškola je Sdružení Tereza. Ekoškola (Eco-Schools) je mezinárodní program v rámci něhož se žáci učí o environmentálních tématech a zároveň sami usilují o minimalizaci a třídění

odpadů, úspory energie či vody a zlepšení životního prostředí školy a jejího okolí. Zakládají celoškolské pracovní týmy Ekoškoly, vytvářejí si vlastní eko-kodex, analyzují současnou situaci na škole v uvedených oblastech a navrhnou zlepšení, která se snaží posléze naplnit.

Program je určen pro celou školu, vede ke spolupráci žáků, učitelů, vedení školy i místní komunity. **Úspěšné**

školy získávají mezinárodní titul, vlajku a logo Ekoškola.

Máte-li zájem získat více informací o programu Ekoškola, najdete je na www.ekoskola.cz nebo na stránkách SEVER (www.sever.ekologickavychova.cz).

Silvie Vacková, SEVER
silvie.vackova@ekologickavychova.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V KRÁTKOSTI

CESTA DŘEVA – PO VÍCE NEŽ STO LETECH V KRKONOŠÍCH OPĚT HOŘEL MILÍŘ

V neděli 20. září 2009 u příležitosti Dnů evropského dědictví proběhlo v areálu bývalé fary (dnes ve vlastnictví střediska SEVER) v Horním Maršově slavnostní otevření první části stezky s názvem Cesta dřeva. Cílem stezky je připomenout dávná řemesla obce. Na louce za plotem bývalé fary v Horním Maršově dnes stojí ukázkový milíř s informační tabulí o uhlířském řemesle. Loni v červenci byl vypálen druhý milíř a vyrobeny pytle dřevěného uhlí. Je krásně černé a lesklé, a zájemci ho mohou vidět.

Dřevařské řemeslo a plavení dřeva po Úpě připomíná druhá informační tabule pod starou lípou u fary, odkud je zároveň pěkný výhled na řeku. Součástí stezky je i zcela nová dubová lavice kolem kmene staré lípy před farou, aby tu případní návštěvníci mohli v klidu spočinout a pokochat se pohledy na okolí.

Cestu dřeva využívá SEVER jako součást výukových programů o historii krajiny, je volně přístupná turistům a dalším zájemcům. Středisku SEVER se na projekt podařilo získat podporu od Nadace VIA v rámci fondu Fondu T-Mobile.

Přijďte se podívat a posedět na lavičce pod lípou!

Hana Kulichová, SEVER
hana.kulichova@ekologickavychova.cz

SERIÁL: ZÁCHRANNÉ STANICE A ÚTULKY PRO ZRANĚNÁ ZVÍŘATA V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

Elektrická vedení, chemické prostředky, zvyšování provozu na silnicích a další projevy lidské činnosti zraňují a zabíjí tisíce živočichů ročně. Záchrané stanice musejí přijmout každoročně okolo 10 000 zvířat a není proto divu, že vynakládají mnoho úsilí, aby se zranění, nemocní nebo jinak handicapovaní volně žijící živočichové mohli vrátit zpět do přírody.

JAK MŮŽE KAŽDÝ PŘÍSPĚT K TOMU, ABY ZVÍŘECÍCH PACIENTŮ BYLO CO NEJMĚNĚ?

- Chodíme do přírody, učme se ji naslouchat a pozorovat. Vezměme sebou své děti.
- Předvídejme v jarním migračním období zvýšený pohyb zvířat, především mláďat a obojživelníků, na silnicích.
- Hlídejme své pejsky při procházkách v přírodě. Pronásledovaná zvěř může být zraněna, a ona, ale i samotní psi mohou dezorientovaní vběhnout do silnice.
- Zabezpečme místa, do kterých mohou zvířata spadnout, (výkopy, jámy, šachty) či která jim mohou ublížit (skleněné stěny, sítě, vlasce, skládky).
- Spadne-li zvíře do tůňky, jezírka či bazénu, je potřeba, aby takové místo bylo vybaveno prknem či kamenem, s jehož pomocí se může dostat ven.
- Budme pozorní při sečení trávy či polí, sekejme zevnitř směrem k obvodu.
- Na člověka navyklá, ale jinak volně žijící zvířata, již nikdy nemohou být puštěna na svobodu.
- Nenosme do útulků hopsající nemotorně poleující ptáčata (učí se postupně takto létat, rodiče je dozorují a necitlivým přesunem do útulku přestávají konzumovat potravu). Naopak odchov vypadlých holat se daří.
- Podporujeme činnost organizací, které se zabývají záchranou zvířat.

V tomto a v následujícím čísle Ekotonu si představíme záchrané stanice a útulky, které slouží pro území Královéhradeckého kraje. Jsou to: **Útulek pro poraněná a handicapovaná zvířata Správy Krkonošského národního parku ve Vrchlabí a Záchraná stanice pro volně žijící živočichy při ZO ČSOP JARO Jaroměř**, okrajově zasahuje svou působností na území Královéhradeckého kraje záchraná stanice v Pátku (pro oblast Jičína) a záchraná stanice v Libštátu (pro oblast Nové Paky).

ÚTULEK PRO PORANĚNÁ A HANDICAPOVANÁ ZVÍŘATA SPRÁVY KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU VE VRCHLABÍ

Nachází se téměř v centru města, v areálu zámeckého parku, nedaleko hlavní budovy Správy Krnap. Pole působnosti je území Krnap a jeho okolí. Založen byl v roce 1997.

ÚKOLEM ÚTULKU JE ZAJISTIT:

- odbornou pomoc dočasně nebo trvale handicapovaným živočichům,
- péči o nalezená opuštěná mláďata,
- přípravu vyléčených jedinců a mláďat na návrat k plnohodnotnému životu ve volné přírodě,
- umístění a péči o trvale handicapované živočichy,
- záchrané transfery (přenosy zvířat zatoulaných do lidských obydlí, přenosy obojživelníků z vypuštěných nádrží nebo přes silnice při jarní migraci apod.),
- výchovu a osvětovou činnost pro školy a veřejnost,
- péči o živou část ekologické expozice Kámen a život ve Vrchlabí.

Pokud poraněná zvířata přímo nepřiveze nálezcce, přijedou si pro ně pracovníci útulku. Útulek spolupracuje s veterinářem, který průběžně dohlíží na průběh léčby zvířete.

Ročně využije péči útulku 150–200 zvířat. Nejčastějšími pacienty jsou přezimující ježci (40–80 kusů ročně), dále nejrůznější ptáci (především pěvci a dravci, u kterých početně vedou poštolky). Méně častými jsou volavky, srnčata, kolouši, veverky a další druhy.

Důležitou činností útulku ve Vrchlabí je ekologická výchova a osvětová činnost. Napomáhá k tomu vzorná spolupráce s oddělením ekologické výchovy Správy KRMAP, které využívá prostory útulku při některých výukových programech o fauně Krkonoš. Dalším příkladem spolupráce je ekovýchovný projekt Bodlinka u nás, v jehož rámci bylo již čtvrtým rokem několik přezimujících ježků umístěno do škol, kde se o ně pod odborným dohledem starají kolektivy dětí. K osvětové činnosti pro veřejnost patří především akce Zvířátkové vánoce, kdy v období vánočních svátků jsou dveře útulku otevřeny pro veřejnost. V rámci akce rodiče společně s dětmi nosí pro zvířata různé dobroty, součástí tohoto dne jsou odborné zoologické přednášky spojené s aktivitami zaměřenými na témata vánoc a zvířat. Při poslední této akci 26. prosince 2009 dokonce předaly děti ze ZŠ Školní Vrchlabí finanční dar pro útulek ve výši 40 000 Kč – děti získaly částku prodejem vlastnoručně vyrobených předmětů s vánoční tematikou na Vánočním jarmarku školy v rámci charitativního projektu „Učíme se pomáhat“.

Daniel Bílek, Správa KRMAP Vrchlabí
dbilek@krnap.cz

TRADIČNÍ PODZIMNÍ BIOJARMARK PROBĚHL OPĚT V HRADCI KRÁLOVÉ

V září minulého roku se v Šimkových sadech v Hradci Králové uskutečnil již třetí ročník akce BIOJARMARK jako součást Dožíněk 2009. V rámci projektu Nákupní taška odpovědného spotřebitele byl pořádán Střediskem ekologické výchovy a etiky SEVER, pracoviště Hradec Králové, ve spolupráci s prodejnou a jídelnou zdravé výživy Bazalka Hradec Králové a mediálním partnerem www.hka.cz. Tato akce byla součástí celorepublikové kampaně Září 2009 měsíc biopotravin.

Cílem jarmarku bylo zviditelnit produkty ekologického zemědělství, přiblížit spotřebitelům nabídku biopotravin a možnost osobního odběru od ekologických zemědělců z Královéhradeckého kraje. Biojarmark navštívilo kolem 5000 návštěvníků, kteří mohli ochutnat

řadu různých výrobků. Mnoho zájemců zaujala velká nabídka sladkého i slaného celozrnného pečiva, své příznivce si našly také produkty z bio mléka kravského, kozího i ovčího. Nechyběla ani ochutnávka čerstvého i sušeného ovoce a zeleniny. Nabídku doplnila přírodní kosmetika, bio čaje, výrobky Fair Trade. Zajímavým zpestřením byly zelené potraviny a ne jeden návštěvník ochutnal velmi zdravý zelený nápoj.

Při nákupu či ochutnávce se návštěvníci dozvídali od prodejců informace o způsobu jejich hospodaření, výrobě a zpracování nabízených produktů. Nechyběly ani stánky s informačními materiály a prodejní literaturou týkající se ekologického zemědělství, ekologie a spotřebitelství. Pro malé i velké návštěvníky byl připraven doprovodný

program v podobě výtvarné dílny a soutěže v poznávání ovoce a zeleniny.

Zájemci o ekologické zemědělství mohou nahlédnout do nové publikace **Rádců nákupní tašky aneb Adresář ekologických zemědělců v Královéhradeckém kraji**. Je k dispozici v Ekologické poradně SEVER – pracoviště Hradec Králové nebo v elektronické podobě na www.sever.ekologickavychova.cz.

Silvie Vacková, SEVER
silvie.vackova@ekologickavychova.cz

ORNITOLOGICKÝ PARK JOSEFOVSKÉ LOUKY NA POČÁTKU VÝSTAVBY

U Jaroměře je již tři roky připravována výstavba Ornitologického parku Josefovské louky, který se rozkládá asi na 75 ha velkém území nivy řeky Metuje – mezi Josefovem u Jaroměře a obcí Starý Ples. Projekt realizuje Česká společnost ornitologická, která je neziskovou a nestátní organizací a zabývá se ochranou ptáků a jejich prostředím (viz www.birdlife.cz). Louky u Jaroměře si tato organizace vybrala pro svou první soukromou ornitologickou „rezervaci“ v České republice. Podmínky, kterým by mělo takové území vyhovovat, zahrnovaly nejen hodnoty přírodní, ale i společenské, historické a turistické činitele. Území navazuje na soustavu ochrany přírody NATURA 2000 a v územním plánu města Jaroměř je určeno pro rozvoj přírody.

Cílem projektu je zajistit na loukách podmínky zejména pro hnízdění ptáků (např. čejky, bekasiny, motáka pochopa), ale zároveň vytvořit vhodné příležitosti pro ostatní živočichy a rostliny, neboť, jak známo, v přírodě souvisí

všechno se vším. Vytváření obdobných podmínek pro hnízdění ptáků se stává novým přístupem v ochraně ohrožených druhů a doplňuje současný trend ochrany zbytků nejzachovalejší přírody tak, jak to umožňuje naše legislativa i požaduje Evropská unie.

Druhým cílem je vytvoření příznivých podmínek pro pozorování ptáků návštěvníky a milovníky přírody. Proto budou na území parku vybudovány pozorovací věže a pozorovatelný, přístupové chodníky, naučné stezky, informační tabule, apod.

Po třech letech příprav zahájila pracovní skupina na Josefovských loukách výstavbu. V den zahájení, 8. října 2009, uspořádala Česká společnost ornitologická společně s německou společností NABU slavnostní seminář za účasti sponzorů, pracovníků státní ochrany přírody, zástupců města Jaroměř, majitelů a uživatelů pozemků, spolupracujících organizací a mnoha dalších příznivců tohoto projektu. Po semináři byla na

lokalitě vztýčena podložka pro hnízdění čápů bílých. Tak byla slavnostně zahájena výstavba parku.

Budování parku v následujících týdnech pokračovalo na vlastních pozemcích vyhloubením čtyř jezírek zejména pro obojživelníky a vodní hmyz. Získaná zemina je nakupena na místo, které je určeno pro hliněnou stěnu, a bude následně sloužit jako hnízdiště pro vlaštovkovité ptáky – břehule říční, které hnízdí v zemních norách a mají tak v krajině málo hnízdních příležitostí. Snažíme se samozřejmě vše provádět co nejšetrněji, avšak pohyb nákladního vozu po měkké a mokré louce nelze vést zcela beze stop. Nejpozději do jarních měsíců se budeme snažit všechny stopy po této činnosti zahladit a předat pozemky uživatelům k dalšímu zemědělskému využití. Z důvodu šetrnosti k terénu jsme se rozhodli letos budovat pouze čtyři jezírka, další jezírka budou vyhloubena až po skončení zemědělských prací v příštím roce.

Připravujeme také generální opravu závlahového systému, který bude přivádět na lokalitu vodu, potřebnou pro hnízdění mokřadních druhů ptáků. V této souvislosti se mezi veřejností objevují dotazy, zda zprovoznění závlahového systému nepovede k nadměrnému výskytu komárů – vždyť obyvatelé obcí, kde byl závlahový systém v minulosti provozován, pamatují množství komárů, které často zavlažování pozemků provázelo. Využívání opraveného závlahového systému však bude odlišné a nepředpokládáme tedy podobné důsledky. Budeme do zavodňovacích kanálů pouštět jen malé množství vody, potřebné pro udržení stálé hladiny spodní vody na loukách a v jezírkách. Voda by tedy neměla být na loukách v podobě přechodných velkých louží, které byly pro vývoj komářích larev vhodné. Vodou se budou plnit jezírka, v jezírkách bude trvalá hladina spodní vody, ve vodě bude mnoho živočichů, pro které jsou komářčí larvy vhodnou potravou. Jsou to především obojživelníci, larvy vážek, a potápníků. V jezírkách a kanálech tedy nastanou podobné podmínky

jako např. v rybnících, kde je množství komárů rovněž omezeno. Kromě toho bude množství vody dodávané na Josefovské louky možno regulovat. To znamená, že v případě kalamitního výskytu komářích larev můžeme množství vody snížit nebo přívod vody zcela zastavit. Je nutné si i uvědomit, že závlahový systém je veden i jako technická památka, byl určen k rozvodu vody, a naší snahou je tento původní účel obnovit.

Po vybudování bude tedy ornitologický park sloužit ptákům a ostatním živočichům a v neposlední řadě i lidem. Návštěvníkům ukáže přírodu ve své základní podobě, lze předpokládat zvýšený turistický zájem o oblast a vytvoření podmínek pro další doprovodné akce (přírodovědné výstavy, přednášky, exkurze pro školy, odbornou činnost, výzkumné práce). S tím je spojen požadavek na ubytovací a stravovací kapacity, úpravu přístupových cest, parkoviště pro návštěvníky, apod. Na to všechno Česká společnost ornitologická ve svých plánech pamatuje – vychází z obdobných projektů v zahraničí (např. Švédsku, Německu, Anglii, Holandsku, Itálii).

Celý park bude provozován jako neziskový, především za finanční podpory organizací, zájmových skupin i jednotlivců, kteří mají podobně jako my silnou vůli a cit pro uchování přírody, její krásy a rozmanitosti. Proto dovolte na tomto místě poděkovat desítkám dobrovolných dárců, díky kterým jsme mohli zahájit výstavbu parku, především děkujeme některým velkým sponzorům: německé nadaci DBU (Deutsche Bundesstiftung Umwelt), Lesům České republiky s. p., Královéhradeckému kraji, Agru CS Česká Skalice a. s. a dalším. Bez jejich pomoci by tento projekt nemohl začít s realizací a byl by pouze neuskutečňovanou fikcí. Do dnešní doby sponzorské dary představují významný podíl na již realizovaných opatřeních a ani v budoucnu se neobejdeme bez této pomoci. Věříme, že tato pomoc není pomocí poslední. Máme zájem i o podporu od okolních obcí. Pokud se projekt podaří ve svém záměru realizovat, bude to přínosem pro celé území Královéhradeckého kraje.

Miloslav Hromádka a Jiří Kult
hromadko@birdlife.cz

V HRADCI KRÁLOVÉ SE USKUTEČNILO 1. REGIONÁLNÍ SETKÁNÍ PEDAGOGŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL – KAPRADÍČKO 2009

Ve středu 11. listopadu 2009 se pod záštitou střediska ekologické výchovy SEVER konalo 1. regionální setkání pedagogů mateřských škol se zájmem o ekologickou výchovu a podporující vzájemnou výměnu zkušeností a spolupráci, pojmenované KAPRADÍČKO 2009, které se konalo v prostorách SOŠ a SOU Hradební v Hradci Králové.

Setkání proběhlo v rámci projektu Mrkvička – vzdělávací a informační podpora mateřským školám v naplňování environmentální oblasti Dítě a svět RVP PV, který koordinuje SSEV Pavučina a financuje MŠMT ČR. Akce byla akreditována MŠMT v rámci projektu KAPKA 21 a byla spolufinancována Státním fondem životního prostředí ČR.

65 účastníků mělo možnost seznámit se s projektem Mrkvička, situací v EVVO, prezentací ekologické výchovy v mateřské škole Zvoneček z Hradce Králové a s nejrůznějšími ukázkami dobré praxe z regionu. Zájemci mohli navštívit praktické dílny s různými tématy: Lektorka Lenka Hronešová ze střediska SEVER se věnovala Environmentální výchově jako součástí vzdělávacích cílů RVP PV, Yvonna Piňosová, také ze střediska SEVER, nazvala svou dílnu Lidé z planety Země, Jana Modrá z Technické univerzity v Liberci se v dílně Co se skrývá za bludným kořenem věnovala léčivým rostlinám a bylinám a Jana Wagnerová ze Speciálních škol v HK

se zaměřila na Výtvarné hrátky s přírodním a odpadovým materiálem.

Návštěvníci si také mohli prohlédnout a zakoupit nejrůznější didaktické pomůcky a publikace o ekologické výchově, ekologii a přírodě vůbec.

Účast na akci byla vysoká, snad právě proto, že pro pedagogy mateřských škol to bylo první setkání svého druhu. Spokojenost s organizací, obsahem a průběhem celého dne vyjádřila jedna z pedagožek při odchodu: „Již dnes se těšíme na druhý ročník Kapradíčka!“

Kateřina Lichtenbergová, SEVER
katerina.lichtenbergova
@ekologickavychova.cz

SIEU - ŠKOLY PRO INTELIGENTNÍ VYUŽÍVÁNÍ ENERGIE

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER Horní Maršov se stalo partnerem mezinárodního projektu „Školy pro inteligentní využívání energie“ – SIEU. V rámci projektu, do něhož je zapojeno 11 partnerů a 90 středních odborných škol z 9 zemí Evropské unie, budou studenti řešit aktuální a skutečné zadání týkající se úspor energie a využívání obnovitelných zdrojů energie.

Projekt využívá novou metodu dějové linie, která do našeho prostředí přichází z Holandska. Skupina studentů (třída) založí vlastní Agenturu pro energii a prostřednictvím střediska SEVER obdrží zadání od konkrétní firmy, obecního úřadu, knihovny, muzea či jiné organizace. V rámci agentury si studenti rozdělí funkce a úkoly a intenzivně budou pracovat na řešení zadání. Výstupem bude doporučení, které klientovi nastíní možné způsoby řešení jeho energetického problému. Studenti budou pracovat individuálně i ve skupinách a v rámci tvůrčího procesu budou

získávat relevantní poznatky a informace, pomocí nichž si mohou utvářet představu o nejnovějších trendech a možnostech energetických řešení. Krystalizující nápady budou průběžně konzultovat s odborníky a na závěr zpracují vlastní prezentaci. Všechny skupiny (Agentury pro energii) na konci projektu představí své prezentace na společném setkání klientovi, který si podle svého zvážení vybere projekt, jenž bude nejlépe odpovídat jeho specifickým podmínkám a zadání.

Projekt bude probíhat ve dvou kolech. V prvním kole, které probíhá v letošním školním roce, se jej účastní 6 středních odborných škol. 3. listopadu 2009 se v prostorách střediska SEVER v Hradci Králové uskutečnil úvodní seminář s učiteli, kde byly garantům projektu na jednotlivých školách předloženy úvodní informace, časový harmonogram a administrativní náležitosti projektu. Zároveň si vyzkoušeli úvodní studentskou aktivitu, kterou je založení Agentury pro energii.

Klientem se v prvním kole stala prodejna a jídelna, zabývající se alternativními směry stravování, v Hradci Králové – Bazalka. Společně s majitelkou firmy pracovníci střediska Sever zpracovali zadání v audiovizuální formě, kterou promítnou studentům na prvním vzájemném setkání. Poté již budou jednotlivé agentury pro energii pracovat samostatně. První fáze projektu vyvrcholí prezentací v dubnu 2010.

V rámci tohoto projektu vyšla i metodická publikace.

Ing. Eliška Knížková
eliska.knizkova@ekologickavychova.cz

JAK TO CHODÍ NA STŘEDNÍ ŠKOLE VE STĚŽERÁCH

V roce 2003 se do naší školy kromě jiných témat začala pomaloučku dostávat i environmentální výchova. Říkali jsme si, proč ne, téma je zajímavé a hlavně důležité pro všechny. Začali jsme přemýšlet, jak ji zařadit do výuky nenásilnou formou, byla také jmeno-

vána kordinátorka EVVO. Postupně se nám povedlo zapojit učitele všech předmětů a zařadit EVVO jako jeden z dílčích námětů do jednotlivých předmětů. Začali jsme pořádat vzdělávací akce pro žáky i učitele zaměřené na ekologickou tematiku, budovat knihovničku a navázali jsme spolupráci se střediskem ekologické výchovy SEVER.

Dnes po pár letech musíme konstatovat, že se nám povedlo uskutečnit mnoho aktivit a úspěšně uspořádat několik projektů: Úspora elektrické energie ve školách, Škola pro udržitelný život, v rámci kterého jsme začali realizovat projekt „Zahrada v lipové aleji“ a následně v něm pokračovali díky získání grantu z Královéhradeckého kraje.

V současné době se účastníme

projektu Environmentální vzdělávání pedagogů a mezinárodního projektu SIEU – „Školy pro inteligentní využívání energie“. Navázali jsme kontakt také s organizací Člověk v tísni a spolu s dalšími třemi školami pracujeme na projektu Globální rozvojové vzdělávání. Náš projekt se jmenuje „Řešme to společně“ a je zaměřen na řadu důležitých témat, kromě jiného na klimatické změny, obchod Fair Trade apod. V neposlední řadě se účastníme projektu Recyklohraní (nová hra pod záštitou MŠMT).

V rámci nových ŠVP se nám povedlo vytvořit samostatný předmět Ekologie, který je vyučován ve 3. ročníku, EVVO zařazujeme do všech oblastí výuky a výchovy. Velmi dob-

ře fungují mezipředmětové vztahy, v rámci kterých vytváříme malé školní projekty, či dny s integrovanou tematickou výukou. Dobrým příkladem může být „Den jazyků“, kdy studenti vypracovali projekt o léčivých rostlinách v anglickém jazyce a následně probíhala ochutnávka čajů z bylinek vypěstovaných ve školní zahradě. V projektu „Den pro Afriku“ jsme zase hovořili o významu obchodu Fair Trade, ochutnávali některé výrobky a hovořili o podpoře rozvojovým zemím.

Několik let také pomáháme při or-

ganizaci akcí pořádaných střediskem SEVER v Hradci Králové (Biojarmark, Den mobility, Den Země), kde si naši studenti vyzkouší ekologickou výchovu v praxi, navštěvujeme ekologické výukové programy a chodíme na výstavy. Pro žáky připravujeme různé soutěže např. výtvarné, fotografické, o zdravém životním stylu. V neposlední řadě ve škole třídíme odpad, snažíme se prosazovat zdravou výživu a používání EKO a BIO výrobků. Na začátku prvního ročníku pořádáme adaptační kurz nazvaný „Akce prváci“

v Sedmihorkách, který je zaměřený na ekologickou problematiku.

Aby práce ve škole v oblasti EVVO byla co nejlepší, koordinátorka EVVO ukončila v roce 2008 úspěšně specializační studium pro koordinátory EVVO. Čeká nás ještě hodně práce a mnoho projektů, ale je to zajímavá a smysluplná práce, která má význam pro naše další generace.

*Mgr. Lubomíra Moravcová,
koordinátorka EVVO,*

*SOS veřejnosprávní a sociální Stěžery
Lubomira.Moravcova@seznam.cz*

KRKONOŠE BEZ BARIÉR

Normálně chodící člověk to má jednoduché – chce jet do Krkonoš, koupí si v Praze turistickou mapu, podívá se, zda značená turistická cesta vede z Pece na Sněžku, a ví, že se dá nějak vyjít až na vršek. Cesta tam je, a zdravému turistovi příliš nezáleží na tom, jaký má povrch. Vozíčkář se podívá do stejné mapy a také ví, že tam nějaká cesta vede. Odhadne, jak moc je ona cesta do kopce, ale netuší, jaký má povrch. Neví nic o jejích sklonech, odvodňovacích svodnicích, a ani o tom, kde se na ní může najít a jít na záchod. Neví nic o přístupnosti bud. Je na tom asi tak, jako kdyby zdravý turista v mapě cestu vůbec nenašel.

V České republice žije přibližně 33 000 vozíčkářů, 258 000 ostatních invalidních osob, dále asi 412 000 důchodců a 359 000 dětí ve věku do 4 let. Celkem tedy cca 1 062 000 osob (1/10 obyvatel v ČR), které na pobyt a pohyb v přírodě mají podobné nároky a vyžadují snadno přístupné cesty. Samozřejmě, jsou mezi nimi lenoši stejně jako mezi lidmi zdravými. Přesto je stále dost turistů, kteří potřebují dobře sjízdnou cestu a jsou rádi v přírodě. Pro správce území je nejschůdnějším přístupem nikoliv upravit cesty do hladka, ale především informovat vozíčkáře, kde je cesta asfaltová, kde kamenitá a kde číhají jaké nástrahy.

Správa Krkonošského národního parku v minulosti připravila tři cesty pro vozíčkáře. Myšlenka nového projektu, ve kterém by se cesty našly a popsaly i na jiných místech Krkonoš, vedení Správy KRNP zaujala. Její realizace v první fázi nemusí být drahá. Bude stát hlavně čas lidí, kteří se monitoringu budou věnovat. Strážci terénní služby vytipovali tzv. TOP 10 cest, u kterých se předpokládá, že je bude nutné na zkoušku projet s invalidními vozíky a popsat, ale nebude třeba je stavebně upravovat. U dalších asi dvaceti tras se předpokládá dílčí úprava jejich povrchů a odvodnění. Cesty budou vyznačeny v terénu a vybaveny vhodným zařízením. Z peněz Evropské unie se snad zpřístupní informační střediska Správy KRNP. Protože v Krkonoších jsou také chalupy, nabízející návštěvníkům služby, byla zahájena spolupráce s neziskovou nevládní organizací No Limits. Ta na vytipovaných trasách najde a popíše vhodné a přístupné boudy a zajímavosti.

Zmapovat a popsat vhodné cesty nelze od stolu. První mapování v terénu proběhlo kolem pramene Labe v červenci s vozíčkáři z Trutnova. Celkem šest kilometrů cest zabralo půl dne a ti neznalí poznali omezené možnosti vozíčkářů nejen u hluboké svodnice nebo na cestě, kde není přístřešek, když

začne přšet. Další zmapovanou trasou byla asfaltka v Obřím dole a další kolem Mumlavy u Harrachova.

Asi nejdůležitější na celém projektu bude vznik speciální mapy na mapovém serveru Správy KRNP (www.krnap.cz), informační leták, články do časopisů *Můžeš*, *Vozíčkář* a dalších. Slavnostním otevřením tras a představením chodící i nechodící veřejnosti se s projektem seznámí valná část lidí z cílové skupiny.

*Michal Skalka,
Správa KRNP, Vrchlaby
mskalka@krnap.cz*

AKTIVITY EKOCENTRA ORLICE A PODORLICKÉHO SKANZENU V KRŇOVICÍCH V ROCE 2009

Rok 2009 byl pro Podorlický skanzen již 4. sezónou po zpřístupnění veřejnosti. Ekocentrum Orlice provozované Českým svazem ochránců přírody – základní organizací Orlice (ZO ČSOP Orlice) pak oslavilo druhý plnohodnotný rok, kdy poskytovalo komplexní služby pro školy i nejšířší veřejnost. V roce 2009 jsme úspěšně ukončili kolaudaci objektu zájezdního hostince Na Špici, který je sídlem Ekocentra a provedli v něm některé drobné úpravy podpořené grantem Královéhradeckého kraje. Návštěvnost skanzenu v roce 2009 přesáhla již 10 000 osob (o 3000 více než v roce předchozím), včetně cca 50 školních kolektivů, které využily služby našeho Ekocentra.

V průběhu letošního roku pokračovaly ve skanzenu také některé další projekty zajišťované ZO ČSOP Orlice:

1. Projekt rekonstrukce roubené školy ze Všestar – proběhla další etapa obnovy této cenné a zajímavé stavební památky. Škola dostala svůj definitivní vnější vzhled, byly restaurovány stropy, osazeny výplně otvorů

(okna, vchodové dveře), vyspárovány mezery mezi trámy pomocí hliněné mazaniny a celá stavba dostala venkovní i vnitřní vápenný nátěr. Na rekonstrukci nám přispěl opět Královéhradecký kraj a také Fond T-Mobile prostřednictvím Nadace Via, a ústřední výkonná rada ČSOP společně s LČR s.p. v rámci programu Dřevo 2009. S dokončením a zpřístupněním stavby počítáme v roce 2010 (v závislosti na tom, jak se podaří zajistit financování). Obnovená historická škola by měla fungovat také pro potřeby našich ekovýchovných programů.

2. Záchrana krajových odrůd ovocných dřevin pokračovala již desátým. V rámci tohoto projektu jsme v návaznosti na skanzen vysadili další sad z původních odrůd jablek a hrušní. Některé ze stromů vysazených v minulých letech již začínají plodit a počítáme, že již v příštím roce bude mít návštěvník možnost ochutnat sušené ovoce přímo z naší produkce. K sušení slouží replika historické sušárny ze Semečnic, kterou návštěvní-

ci skanzenu mají možnost vidět v provozu v září a říjnu.

3. Třetím klíčovým projektem ZO ČSOP Orlice je připravovaná revitalizace drobného vodního toku a slepých ramen Orlice v okolí skanzenu. V roce 2009 se nám podařilo „prokousat se“ všemi možnými i nemožnými (či spíše neuvěřitelnými) administrativními procedurami a zahájit práce na podání žádosti o dotaci z Operačního programu životní prostředí. Pokud vše vyjde, revitalizace by měla proběhnout v letech 2010–11. Tím se podaří ještě více zatraktivnit okolí skanzenu a rovněž počítáme s využitím revitalizovaného toku při ekovýchovné činnosti a zřízením naučné stezky.

ZO ČSOP Orlice se kromě výše uvedených projektů věnuje intenzivně také ekologické výchově a osvětě. V informační kanceláři Ekocentra je k dispozici široký sortiment informačních a osvětových materiálů k problematice ochrany přírody a krajiny i k ekologické výchově a dalším environmentálním tématům (třídění odpadů, šetrné spotřebitelské chování apod.). V roce 2009 jsme pokračovali také v propagaci Fair Trade výrobků.

Většinu dotazů v oblasti životního prostředí však vyřizujeme telefonicky nebo e-mailem. Důležitá je také podpora občanů v rozhodovacích procesech (územní plánování, EIA, správní řízení) – v letošním roce zaměřená zejména na podporu aktivit na záchranu lokality Na Plachtě v Hradci Králové nebo podporu občanů v Březhradu v kauze plánované výstavby logistického centra na zdrojích pitné vody, v cenné přírodní lokalitě a na hraně obytné zástavby.

Ekovýchovné programy pro školy zahrnují – kromě prohlídek skanzenu s výkladem o tom, jak se hospodařilo v minulosti – také programy zaměřené přímo na přírodu (poznávání přírody soutěžní formou) nebo na zpra-

cování tradičních materiálů jako jsou len a vlna či výrobu mýdla. Z akcí pro veřejnost, které jsme uspořádali společně s naším partnerem Dřevozpracujícím družstvem lze zmínit například již tradiční prvomájový jarmark, den starých strojů, den dřeva (letos organizovaný také ve spolupráci s Třebouchovským muzeem Betlémů) a den lnu a vlny nebo nově zavedený den auto a moto veteránů. V průběhu léta a podzimu se v našem Ekocentru také uskutečnila výstava papírových modelů lidové architektury z Čech, Moravy a Slovenska. Z akcí samotné ZO ČSOP Orlice je pak třeba zmínit už tradiční

Den Země ve skanzenu či podzimní výstavu tradičních odrůd ovoce. Na rok 2010 Vás můžeme pozvat zatím na tradiční jarmark 1. května, ostatní akce ještě nemáme naplánovány.

Velmi nás těší Cena za ekologickou výchovu 2009, kterou jsme obdrželi na říjnové konferenci Kapradí 2009 v Jičíně „za propagaci i obnovu dřevostaveb v Královéhradeckém kraji, za snahu o rozšíření krajových odrůd ovocných dřevin a za přiblížení staré zemědělské techniky a řemesel mladší generaci“.

Pokud se jedná o rozvoj skanzenu, v roce 2009 byla naším partnerem Dřevozpracujícím družstvem zahájena

stavba vodního mlýna z Bělče nad Orlicí a také stavba kovárny, s jejímž dokončením počítáme v roce 2010. Připravovaná expozice funkční historické kovárny bude nepochybně výrazným zatraktivněním skanzenu. Na dokončení mlýna si však budeme muset ještě několik let počkat, neboť se jedná o stavbu velice náročnou finančně, technicky i časově.

S pokračováním v článku uvedené činnosti počítáme i pro letošní rok.

*Adam Záruba,
předseda ZO ČSOP Orlice
adam.zaruba@krnovice.cz*

SPRÁVA KRNPAP PŘIPRAVUJE PROJEKT PRO BUDOUCNOST

Prvořadým posláním Správy KRNPAP je ochrana krkonošské přírody. V Krkonoších se však nachází nejen unikátní přírodní prostředí, ale také kulturní krajina, v níž lidé žijí a pracují a řada dalších sem přijíždí za poznáním, odpočinkem i sportem. Chápeme, že námi chráněné území musí zároveň lidem v tom nejlepším slova smyslu sloužit. Všem těmto lidem chceme být v rámci našeho poslání dobrým partnerem. Víme, že jedním z nejlepších způsobů, jak přírodu chránit, je zprostředkovat její hodnoty lidem a získat je na naši stranu. K tomuto bude sloužit velký projekt v objemu několika desítek milionů Kč, a to **výstavba multifunkčního objektu Krkonošského centra environmentálního vzdělávání (KCEV)** ve Vrchlabí. Centrum je navrženo s ambicí vytvořit architekturu, která bude vzorovým příkladem ekologického přístupu ve stavění a trvale udržitelného využívání krajiny. KCEV by se mělo stát platformou osvěty a diskusí nad ekologickou problematikou, bude místem pořádání veřejných přednášek a konferencí zaměřených zejména na vzdělávání a výchovu dětí a mládeže, ale i dospělých, tak abychom prohloubili ekologické povědomí veřejnosti

a její respekt k hodnotám přírodního bohatství.

Tvar budovy je odvozen od krajiny Krkonoš a poslouží jako abstraktní model pro pochopení jejich jedinečné topografie. Jednotlivé sklonky a úhly na domě mají svůj přírodní protějšek. Stavba je navržena do zámeckého parku před správní budovu KRNPAP. Navrhovaný objekt KCEV je částečně zapuštěn do terénu, aby byl poněkud schován. Střecha objektu je zatravněná, omezeně přístupná. Energeticky nenáročný objekt bude příkladně vyjadřovat filosofii Správy KRNPAP o ochraně a využívání krajiny.

Navrhovaný objekt KCEV obsahuje přednáškový sál pro 80 osob, výukový sál (třídu) pro 30 osob, výstavní prostory, laboratoř ekologického programu pro 16 osob, garážová stání pro 11 automobilů, stání pro 15 kol (a dalších 30 ve venkovních stojanech) a technické zázemí. Do objektu se bude vstupovat z veřejného nádvoří. Ve vstupní hale je umístěna recepce s šatnou a sociálním zázemím. Z haly se vstupuje do přednáškového (konferenčního) sálu a na schodiště vedoucí k laboratoři, třídě a výstavnímu prostoru. Třídou lze v případě potřeby propojit do jednoho celku s přednáš-

kovým sálem a výstavním prostorem. Objekt centra tedy lze univerzálně využívat jako jednotlivé prostory nebo jako jeden celek (například při konferenci).

Druhou, neméně důležitou částí projektu Krkonošského centra environmentálního vzdělávání, je programová složka. Při plánování programové náplně tohoto objektu je třeba vycházet ze současného stavu ekologické výchovy Správy KRNPAP. Ta nyní ve Vrchlabí nedisponuje odpovídajícími prostory k poskytování ekologické výchovy – původní objekt v roce 2008 shořel. Nutnost docházet za cílovými skupinami a tomu uzpůsobovat nabízený program omezuje naše služby pouze pro úzkou skupinu zájemců, tedy zejména školy. Bez zázemí v podobě KCEV nemůže Správa KRNPAP zajišťovat ekologickou výchovu na profesionální úrovni. Plánovaná stavba nám umožní dostat ekologickou výchovu na úroveň, která je od správy národního parku očekávána.

Cílem je, aby objekt KCEV byl veřejností maximálně využit. Vzdělávací aktivity nového centra navážou na mnohaletou tradici aktivit oddělení ekologické výchovy Správy. Současnou nabídku aktivit budeme moci ▶

doplnit o programy pro nové cílové skupiny. Nadále se budeme věnovat ekologické výchově mládeže na všech stupních, ale navíc připravíme programy, které osloví dospělé návštěvníky hor, seniory, rodiče s dětmi, odbornou veřejnost i firmy. K hlavním aktivitám centra by měly patřit výukové a vzdělávací programy s ekologickou tematikou pro všechny stupně škol včetně pedagogických pracovníků, příměstský tábor pro děti, ekologický zájmový

kroužek, výukové a zájmové programy pro rodiny s dětmi, školící, vzdělávací a zájmové akce pro laickou i odbornou veřejnost i zaměstnance Správy KRNP, zvláštní programy s ekologickou tematikou pro firmy, obce a jiné externí subjekty, mezinárodní konference i společenské a kulturní akce a výstavy zaměřené na ekologii a životní prostředí a ekoporadna pro dotazy občanů související s problematikou ochrany životního prostředí.

Nové pracoviště by mělo pomoci rozšířit a kvalitativně posunout spolupráci Správy Krkonošského národního parku s veřejností, zejména s obyvateli Krkonoš. Prostřednictvím KCEV chceme veřejnost bez rozdílu věku informovat o problematice životního prostředí a získat ji pro aktivní spolupráci v ochraně krkonošské přírody.

*Ing. Jan Hřebačka,
ředitel Správy KRNP, Vrchlabí*

ŽABÍ TAHY

V průběhu roku asi nejvíc na jaře si snad každý člověk uvědomuje, že ho obklopuje přírodní prostředí. Zpívají ptáci, koncertují žáby – přírodu tehdy vnímáme skutečně všemi smysly...

Z míst, kde přezimovaly, se žáby každoročně zjara vydávají do rybníků a tůňek, protože jen ve vodě se může vyvinout z žabího vajíčka pulec a z něj mladá žabka. Po mnoho generací táhnou obojživelníci ze svých zimovišť na místo rozmnožování stejnou cestou. Zkřížení trasy jejich tahu s komunikací je může vážně ohrozit. Vždyť navíc nepřecházejí silnici nejkratší cestou, ale pohybují se sem a tam – bylo spočítáno, že při překonání komunikace široké 7 metrů urazí až 49 metrů! Často pak skončí pod

koly dopravních prostředků a do svého cíle nedorazí.

Lidé, kterým na přírodě, a zvláště na obojživelnících záleží, se v jarních měsících účastní budování bariér u komunikací a přenášení obojživelníků. Mnohdy mají ty nejlepší úmysly, ale výsledek často není pro živočichy uspokojivý. Správné postavení bariéry u silnice, správné zabudování pastí, manipulace s živočichy a jejich určování není vůbec jednoduché. Každoročně se pak dochází k chybám a obojživelníkům může aktivita lidí spíš uškodit. Také vynaložené finanční prostředky nemusí být vhodně využity. Mnoho lidí, provádějících přenášení obojživelníků, si o této činnosti vede pouze minimální či dokonce žádnou dokumentaci. Data získaná na konkrétních lokalitách však mají pro odborníky značnou cenu.

Jestliže chceme obojživelníkům opravdu prospět, musíme dodržet správnou metodiku ověřenou zkušenými specialisty. A bude-li naše práce úspěšná, může nám pomoci splnit další cíl – získat další, zejména mladé zájemce o poznávání a ochranu přírody, pro něž je velmi důležitá motivace.

Správnou ochranou obojživelníků, metodikou a dokumentací se zabýval seminář, který se uskutečnil na Krajském úřadě Královéhradeckého kraje. A pokud jste na něm nebyli a v letošním roce se chystáte přenášet obojživelníky, obraťte se například na Muzeum přírody Český ráj v Prachově u Jičína – rádi vám poradíme.

*Marcela Šanderová,
Muzeum přírody Český ráj
www.mprcz.cz, mprcz@seznam.cz*

CO SI PŘEJÍ NÁVŠTĚVNÍCI NPP A NKP BABIČČINO ÚDOLÍ?

V průběhu letních prázdnin roku 2008 a 2009 byl pro návštěvníky Babiččina údolí v provozu informační stánek, umístěný v prostorách Státního zámku Ratibořice. Turistům zde byly poskytovány podrobné informace o ochraně přírody, výjimečnosti území, naučné stezce, kulturních a historických zajímavostech. V neposlední řadě také o probíhajícím projektu „Harmonie kulturní krajiny na území NPP a NKP Babiččina údolí“, v rámci něhož tato aktivita probíhala a o kte-

rém jsme vás již informovali v minulých Ekotonech. K dispozici byla řada tematických informačních materiálů o ekologii a životním prostředí. „Návštěvníci Babiččina údolí tuto informační službu uvítali a dotazovali se na různé záležitosti, související s chráněným územím“ uvedla Helena Hamanová z Centra rozvoje Česká Skalice.

Vedle informační činnosti proběhlo i místní šetření, kterého se zúčastnilo celkem 300 dotázaných osob. Z šetření vyplynulo, že nejčastějšími ná-

vštěvníky Babiččina údolí jsou rodiny s dětmi, kteří přijeli z různých míst České republiky, avšak 12% dotázaných bylo přímo z České Skalice. Velmi důležitým faktem je, že dvě třetiny návštěvníků se sem opakovaně vrací a považují tento výlet za jakousi tradici. Nejčastěji přijíždějí automobilem, další početnou skupinu tvoří cyklisté. Vůdčím důvodem návštěvy lokality je bezesporu kniha Babička, ale také doporučení známých, kteří již toto místo navštívili. Pravidelně opakující se akce

v Babiččině údolí navštěvují především místní obyvatelé a také lidé z blízkých regionů. Nejčastěji zmiňovanými byly Oživlé postavy, hudební a divadelní představení, Advent v Ratibořicích.

Cestovní ruch do Babiččina údolí neodmyslitelně patří, to si uvědomuje víc jak 90% všech dotázaných respondentů, ale mnozí se obávají, aby při dalším nárůstu cestovního ruchu nedocházelo k poškozování neopakovatelné atmosféry místa, tzv. „genia loci“.

Mezi hlavní problémy, které by bylo podle návštěvníků zapotřebí zlepšit, patří oddělení tras pro chodce a cyklisty, vylepšení značení, využití Panského hostince pro turisty a současný stav hospodářských budov. Téměř polovina dotázaných by doplnila nabídku místních služeb pro turisty o odpadkové koše, toalety a stojany na kola, včetně jejich úschovny. Dále pak celoroční podávání informací o ochraně přírody, lepší posezení, doplnění popisků u stromů v parku či více možností levnějšího stravování.

Celkový dojem z místa některým turistům kazí rozpadající se lavičky a přístupové cesty zarůstající nálety a plevelem. Negativně byla hodnocena i chybějící místní kyvadlová doprava, přepravující turisty z České Skalice do Ratibořic. Turisté by také rádi uvítali více dětských hřišť a koutků pro děti, zmíněno bylo i nedostatek vyhlídkových míst. Lidé v dotazníkovém šetření ocenili dostatek nabízených informačních a propagačních materiálů, které je možné získat v Regionálním informačním centru v České Skalici.

Na Babiččině údolí si lidé naopak velmi cení místní přírody, čistoty, klidu, možnosti odpočinku a relaxace, pohledu na členitou zeleň, měnící paletu barev. Dále si pak váží řeky Úpy, starých stromů, rozkvetlých luk a pohledu na pasoucí se ovce, aleje, sady a skály. Na tato místa se lidé v Babiččině údolí rádi dívají a pozastavují se na nich. Návštěvníky rovněž zajímají informace na panelech naučné stezky. Pouze 13% všech dotázaných tyto informace nevyhledává a nepozastavuje se u nich. Oprava

desek naučné stezky v rámci projektu tedy přináší jistě svůj význam a upoutá tak ještě více návštěvníků údolí.

Téměř všichni návštěvníci hodnotili návštěvu Babiččina údolí kladně, dá se tedy předpokládat, že se budou se do těchto míst i nadále rádi vracet a doporučovat ho svým známým. Lidé si přejí, aby Babiččino údolí zůstalo historickou, přírodní a kulturní památkou, vzpomínkou na knihu Babička a její autorku Boženu Němcovou, krásnou nedotčenou přírodou, zachovaným odkazem budoucím generacím, místem k odpočinku, relaxaci, krásným krajem, připomínkou mládí i školních výletů. Místem, kde se zapomíná na všední starosti i přetechizovaný svět, oázou klidu, místem, kde vídám oživlé postavy z knihy Babička, tradic, balzám na duši, atmosférou dovolené, neuvěřitelným spojením historie s krajinou, údolím literární tvorby – prostě nostalgii.

Martina Vlachová
Centrum rozvoje Česká Skalice
centrum@vilacerych.cz

V KRÁTKOSTI

MARŠOVSKÁ LÍPA – ŠESTÝ NEJZAJÍMAVĚJŠÍ STROM ROKU 2009 V ČESKÉ REPUBLICE!

Lípa u fary v Horním Maršově byla nominována na Strom roku 2009. Do této ankety, kterou vyhlašuje Nadace Partnerství, ji v květnu 2009 přihlásil SEVER – Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory a Obec Horní Maršov. Z 65 návrhů vybrala celostátní komise 12 finalistů včetně maršovské lípy.

Asi 400 let stará lípa je nejstarším stromem východních Krkonoš a ze všech loňských finalistů roste v nejnáročnějších klimatických podmínkách. Strom je tak trochu zapomenutým klenotem – neví se, kdo ho zasadil, kdy a proč. Nepoutá se k němu žádný příběh, nestojí u něj křížek, kaplička ani zázračná studánka a mnoho místních snad ani netuší, jaký poklad v obci mají. O vítězi ankety a konečném pořadí stromů rozhodovala veřejnost – od srpna do října probíhalo hlasování, do kterého se mohl zapojit každý, kdo se podepsal na hlasovací listinu či poslal dárcovskou SMS. Pro lípu se podařilo shromáždit celkem 2 561 hlasů. Středisko SEVER sbíralo hlasy na maršovské pouti, na dožínkách v Hradci Králové, se sběrem pomohli přátelé a příznivci z celé republiky. Přišly hlasy i ze zahraničí – z Německa, Francie, Španělska, Itálie..., podařilo se získat hlasy významných činitelů – například tiskového mluvčího MŽP Jakuba Kašpara či bývalého ministra životního prostředí Martina Bursíka.

SEVER děkuje všem, kteří se sbíráním podpisů pomohli, podepsali se na listiny, poslali dárcovské SMS a především pak všem, kteří se spolu se střediskem SEVER a Obcí Horní Maršov finančně podíleli na nákupu hlasovacích archů od Nadace Partnerství, která tímto způsobem shromažďuje prostředky na ošetření vítězného stromu a na výsadbu nových stromů.

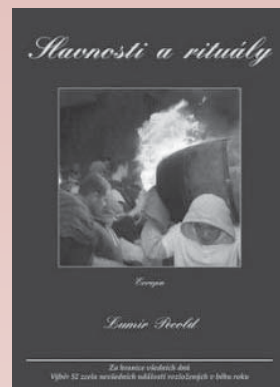
22. října 2009 se v Brně konal Koncert pro stromy, kde proběhlo slavnostní vyhlášení výsledků letošní ankety, kterého se zúčastnil současný ministr životního prostředí. Maršovská lípa získala pěkné 6. místo a diplom s podpisem ministra. Snad jí „proslavení“ pomůže i k znovunavrácení do seznamu památných stromů. Šestý nejzajímavější český strom loňského roku by si to jistě zasloužil.

Hana Kulichová, SEVER, hana.kulichova@ekologickavychova.cz

RIITUÁLY I PRO EKOLOGICKOU VÝCHOVU

Lumír Pecold: *Slavnosti a rituály – Evropa (Velký obrazový průvodce)*

– Ppress 2009, 235 x 330 mm, 240 str., cena 880 Kč

V ekologické výchově se neobejdeme bez návratu k tradicím, což je většinou spojeno s nejrůznějšími rituály (o hlubinné ekologii, která na nich víceméně stojí, ani nemluvě). Pokud o tom snad někdo pochybuje, stačí připomenout třeba vítání jara, oslavu vánočních svátků, Den Země a podobně. A chceme-li všemožným rituálům porozumět, jakou jinou cestu zvolit než jejich vzájemné srovnávání. Třeba v evropském pohledu, který nyní nabízí unikátní publikace Ing. Lumíra Pecolda, cestovatele a publicisty, veřejnosti také známého jako vydavatele Internetového geografického magazínu (www.ingema.net).

„Pořád se něco děje“ – mohlo by snad být mottem tohoto průvodce po svátcích, oslavách a rituálech ve 13 evropských zemích. V 52 kapitolách autor přibližuje zhruba šedesát pozoruhodných akcí, které byly uchovávané mnohdy po celá staletí. Vždyť svátky, oslavy, nejrůznější slavnosti a rituály provázejí člověka odedávna. Pohanské rituály se v běhu času měnily na náboženské a ty zase mnohde zlidověly tak, že se jejich původ už ani nedá vystopovat. Jinde se zase rozhodli připomenout nějakou slavnou událost ze své historie nebo uspořádat slavnost jako chválu starého řemesla, přípravy jídla či dobrého pití. Mnohé z těchto akcí se pořádají už stovky let a na jejich přípravě se vystřídaly celé generace lidí žijících v místech, kde se konají. Nakonec každá oslava je především o lidech. Je o těch, kteří s nadšením neváhali obětovat spoustu volného času i peněz na jejich přípravu – nu, a to je čtenářům Ekotonu jistě blízké a připomene leccos i z jejich vlastní činnosti. Důležité je, že kniha je upravena současně jako průvodce – prostě každý se může sbalit a podle návodu vyrazit na oslavu!

Knihu si lze objednat na internetové adrese <http://www.ingema.net/slavnosti-ritualy/>

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE VEGETACE ČESKÉ REPUBLIKY

Koncem roku 2008 vydalo nakladatelství Pachner – český software Praha první díl elektronické publikace *Vegetace ČR (Lesy)*, o které jsme informovali v Ekotonu č. 11/2009. V říjnu 2009 vyšla druhá část *Louky*.

VEGETACE ČR (II. DÍL LOUKY)

Publikace Louky (MÁLKOVÁ 2009) představuje v sedmi kapitolách všechny základní typy travních společenstev České republiky. Charakterizovány jsou louky na mezofilních stanovištích nížin a podhůří, dále horské louky, louky suchých a mokřých stanovišť, smilkové trávníky, trávníky písčiny a mělkých půd a trávníky extrémních stanovišť (slanisek, podhorských a horských vřesovišť).

V díle si lze vybrat ze dvou úrovní obtížnosti. Pro každé společenstvo je uvedena charakteristika, složení, ekologie (rozšíření, ohrožení a ochrana) a to vždy jen v rozsahu jedné stránky. Veškeré odborné pojmy i uvedené zajímavosti jsou hypertextově propojeny s příloženým ekologickým slovníkem (13 stran textu), popř. s 16 stránkami zajímavostí z různých oblastí. Na CD je popsáno okolo 5 300 fotografií, je zde přes 200 testů (různého typu) k ověření znalostí a dovedností (zpravidla s použitím fotografií). V této publikaci je u testů na každou chybu uživatel ihned upozorněn, aby přemýšlel a volil z jiné nabízené odpovědi. I zde se dozví správné řešení a názvy. Součástí jsou i poznáváčky rostlin i společenstev.

KDE JE MOŽNÉ POMŮCKY ZÍSKAT A ZA KOLIK?

Vegetaci ČR (Lesy) objednávejte na www.pachner.cz. Multilicence pro organizace s možností využití na dataprojektoru stojí 1690 Kč, singl 690 Kč. Díl Louky – multilicence je za 1650 Kč, singl za 390 Kč. Pro žáky a studenty na školách s multilicencí stojí každá z pomůcek jen 190 Kč. Oba díly jsou také k dostání u autorky na náměstí Svobody 601 na Katedře biologie Pedagogické fakulty Univerzity v Hradci Králové (vhodné je domluvit si termín návštěvy). Možnost zakoupení je také v nakladatelství GAUDEAMUS Univerzity Hradec Králové.

Doc. RNDr. Jitka Málková, CSc., jitka.malkova@uhk.cz

NOVÝ ATLAS KRKONOŠSKÝCH ROSTLIN

Jan Štursa, Jiří Dvořák: *Atlas krkonošských rostlin* – Nakladatelství Karmášek, České Budějovice 2009, 1. vydání, 336 stran, doporučená cena 580 Kč (na informačních střediscích Správy KRNPAP ji lze zakoupit za cenu znatelně nižší)

Nová kniha jistě osloví značný počet zájemců o přírodu nejvyššího českého pohoří – přírodovědce a především širokou laickou veřejnost. Pokud přijíždíte do Krkonoš za poznáním jejich květeny, jistě oceníte atypický výškový formát 120 x 285 mm při rozsahu 336 stran. Úzký rozměr by mohl napomoci snadnějšímu užívání v terénu – třeba nošení v horní kapse batohu. Praktická laminovaná obálka je překryta „luxusním“ přebalem z pauzovacího papíru (který ale pravidelní uživatelé jistě brzy odloží).

Kniha je rozdělena na čtyři nestejně velké části: po obsahu, úvodním slově ředitele Správy KRNPAP Jana Hřebačky a předmluvě geobotanika Jiřího Sádla následuje dvaadvacet stránek obecné části, nazvané Krkonošská květena. V ní najdete např. základní informace o poloze Krkonoš v kontextu evropských pohoří, o jejich vegetačních výškových stupních, zajímavosti o endemitech a arko-alpínské tundře, o historii botanického výzkumu pohoří i o ohrožení a záchraně vzácných druhů. Na tuto kapitolu navazuje zásadní oddíl knihy – obrazová část s rozsahem přes 250 stran, která je ještě dělená na druhy původní a nepůvodní. V závěru knihy pak najdete Doplnky (slovníček pojmů, tipy na botanické výlety a doporučená literatura) a Rejstříky (český, latinský, německý a polský). Co je důležité, záběr knihy se neomezuje pouze na české Krkonoše, ostatně rostliny státní hranici nikdy nebraly vážně, takže za podtitulkem Výskyt v Krkonoších naleznete údaje z obou stran pohoří.

Zajímavými drobnostmi, doplňujícími knížku, jsou tři textilní záložkové stužky a kartónová záložka s tabulkou Co kdy kvete v Krkonoších a Radami pro návštěvníky NP.

KALENDÁŘ AKCÍ

ZOO DVŮR KRÁLOVÉ NAD LABEM

■■■ 12. 5. 2009, středa, 9:00–15:00 | **REKORDMANI MEZI SAVCI**

Seminář pro pedagogy biologie v ZOO Dvůr Králové

Cena – 350 Kč, která zahrnuje dvě složky: úhradu vstupenky do zoo v předpokládané výši 150 Kč (zakoupené v aktuálně platné ceně na pokladně ZOO) a doplatek kurzovního do stanovené výše úhrady.

Kontaktní osoba: Mgr. Lenka Takáčová, lenka.takacova@centrum.cz, 721 635 756

■■■ 1. 5. – 30. 9. 2010, 9:00–18:00 | **AFRICKÉ SAFARI**

Zažijte iluzi Afriky. Vrcholem vaší návštěvy ZOO Dvůr Králové se může stát projížďka po 27 ha Afrického safari. Čeká vás autentický zážitek z jízdy africkou divočinou, se skupinami zeber a antilop volně pobíhajícími kousek od vás.

Cena – vstupné dle aktuálního ceníku

■■■ 1. 7. – 31. 8. 2010, vždy v 19:30, 20:30 a 21:30 | **VEČERNÍ SAFARI**

Objevte kouzlo afrického soumraku! Zažijte atmosféru podvečerní jízdy safaribusem mezi velkými stády zvířat. Pozorujte nosorožce, zebry, žirafy a antilopy v záři zapadajícího slunce. Čeká vás setkání se lvy a gepardy číhajícími v šeru nadcházející noci. Připravte se na jízdu, jakou jinde v Evropě nezažijete.

Cena – vstupné dle aktuálního ceníku

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU, ODDĚLENÍ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY, VRCHLABÍ

AKCE PRO VEŘEJNOST

■■■ 13. února 2010, sobota, 9:00–11:00 | **ZIMNÍ KROUŽKOVÁNÍ U KRMÍTKA**

Odchyt a kroužkování ptactva s besedou o zimním přikrmování.

Místo konání, sraz – Vrchlabí, Správa KRNPAP | Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnap.cz

■ ■ 26. února 2010, pátek, 9:00–12:00 | **NAPŘÍČ VRCHLABÍM**

Dobrodružná historicko-přírodovědná hra pro tříčlenné týmy dětí od 9 do 15 let nebo rodičů s dětmi.

Místo konání, sraz – Vrchlabí, Správa KRMAP

Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ 1. května 2010, sobota, začátky vycházek v 7:30, 9:00 a 10:30 | **VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU**

Poslech, sledování, odchyt a kroužkování ptactva | Místo konání – Vrchlabí, rybník u letiště

Kontaktní osoba – Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

Doporučujeme vzít dalekohled.

■ ■ ■ 14.–16. května 2010 | **PŘÍRODOVĚDNÁ EXKURZE DO CHKO KŘIVOKLÁTSKO**

Zájezd do biosférické rezervace za krásami tamější přírody.

Kontaktní osoba – Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

■ ■ ■ 22. května 2010, sobota, doprovod z Černé hory v 9:00, 10:00 a v 11:00 | **NA HORY ZA DOLY**

Exkurzní trasa v rámci oslav Evropského dne parků s doprovodem, atraktivními zastávkami a objevováním starých důlních děl. Místo konání – KRMAP (Černá hora, Černohorské rašelinště, Důlní dílo Berghaus, Černý Důl)

Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ 19. června 2010, sobota | **BOTANICKÁ EXKURZE**

Naučná vycházka s botanikem za zajímavými rostlinami krkonošského podhůří

Kontaktní osoba – Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

■ ■ ■ 11. září 2010, sobota | **EVROPSKÁ NOC PRO NETOPÝRY**

Beseda, odchyt a ukázka živých netopýrů s odborníkem

Místo konání: Vrchlabí, zámecký park

Kontaktní osoba – Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

AKCE PRO ŠKOLY

Projektová vyučování – dopolední bloky na dané téma

■ ■ ■ leden až únor 2010, dle dohody | **MYSLIVOST V NP**

Místo konání – Vrchlabí | Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ únor 2010, dle dohody | **ZVÍŘATA V ZIMĚ**

Místo konání – Vrchlabí, Strážné | Cílová skupina – ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ 1.–9. dubna 2010 | **BRIGÁDY NA POMOC KRKONOŠSKÉ KVĚTENĚ**

Hrabání luk se vzácnou krkonošskou květenou | Místo konání – KRMAP, dle dohody | Cílová skupina – ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

Termín může být upřesněn v závislosti na nástupu vegetace

■ ■ ■ 21.–22. dubna 2010, od 9:00–13:00 | **DEN ZEMĚ**

Naučné poznávací aktivity na téma Vrchlabský zámecký park.

Místo konání: Vrchlabí, zámecký park | Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ květen 2010, dle dohody | **PTÁCI KOLEM NÁS**

Místo konání – Vrchlabí | Cílová skupina – ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba – Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

■ ■ ■ červen 2010, dle dohody | **MRAVENČENÍ**

Místo konání – Hostinné | Cílová skupina – ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba – Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

■ ■ ■ 1. června 2010 | **UKLIÐME KRKONOŠE**

Předsezónní sběr odpadků na frekventovaných turistických cestách v národním parku.

Místo konání: KRMAP, dle dohody | Kontaktní osoba: Václav Mikule, 499 456 321, vmikule@krap.cz

■ ■ ■ 19.–27.července, 29. července.–7. srpna 2010 | **LETNÍ TÁBORY NA KSEV RÝCHORSKÁ BOUDA**

Cílová skupina: děti od 8–16 let

Kontaktní osoby: 1. tábor Václav Mikule, 2. tábor Daniel Bílek, vmikule@krap.cz, dbilek@krap.cz

KRKONOŠSKÉ STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY RÝCHORSKÁ BOUDA

Všechny uvedené akce se konají na Rýchorské boudě

Více informací poskytne Helena Leblochová, hleblochova@krnap.cz, 499 895 107

■ ■ ■ 1.– 7. března a 8.– 14. března 2010 | ZIMNÍ EKOPOBYTY PRO RODINY S DĚTMI

Pobyty rodin v zimní přírodě v období jarních prázdnin, běžkování, stavby ze sněhu, stará řemesla, přednášky, hry pro děti i rodiče, soutěže

■ ■ ■ 19.–21. března 2010 | VÍTÁNÍ JARA A RÝCHORSKÁ KRASLICE

Víkend pro děti a pro rodiny s dětmi, pletení pomlázky, výroba vrbové píšťalky, zdobení kraslic, vynášení Morany.

■ ■ ■ 22. dubna 2010, 10:00 – 14:00 | DEN ZEMĚ NA RÝCHORÁCH

Trasa kolem Rýchorské boudy se stanoví venku i uvnitř boudy, ruční papír, hrabání louky, stráž přírody, vycházka s lesníkem, jarní rostliny a další aktivity. Pro mateřské, základní a střední školy

■ ■ ■ 12.–18. července 2010 a 16. – 22. srpna 2010 | EKOPOBYTY PRO RODINY S DĚTMI

Týdenní pobyt s průvodcem v přírodě KRMAP, vycházky, výlety, zajímavosti, hry, řemesla

■ ■ ■ 9.–15. srpna 2010 | LETNÍ TÁBOR MLADÝCH OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

Celotáborová hra s využitím zajímavostí Krkonošského národního parku

Pro děti od 6 do 15 let se zájmem o přírodu

■ ■ ■ 11.–18. července 2010 a 16.–23. srpna 2010 | BRIGÁDY DOBROVOLNÍKŮ SE SEVEREM NA POMOC OCHRÁNĚ PŘÍRODY V KRMAP

Kosení krkonošských luk, hrabání, sušení sena, úklid travní hmoty. Pro mladé lidi od 15 let.

ZO ČSOP JARO JAROMĚŘ

■ ■ ■ 9. května 2010, neděle, 8:00 | EXKURZE NA PŘÍRODOVĚDNĚ ZAJÍMAVÉ LOKALITY

Cestovní exkurze zaměřená na průzkum známých i neznámých lokalit vzácnějších druhů rostlin v oblasti Velkého Jaroměřska. Místo srazu bude upřesněno jen předem přihlášeným zájemcům (e-mailem)

pro širokou veřejnost. Přihlášky – David Číp, 603 847 189, jarojaromer@seznam.cz

■ ■ ■ 31. července–8. srpna 2010 | TÁBOR „OLEŠENKA 2010“

Dvanáctý ročník tradičního pracovního vzdělávacího tábora zaměřeného na péči o louky, poznávání a kroužkování ptáků, určování rostlin, vážek, plazů a obojživelníků, přednášky, hry, ukázka alternativních zdrojů energie a další.

Místo – okolí obce Rzy u Olešnice v Orlických horách. Přihlášky – David Číp, 603 847 189, jarojaromer@seznam.cz

MUZEUM PŘÍRODY ČESKÝ RÁJ

Více informací o akcích na www.mprcz.cz, mprcz@seznam.cz, 732 858 380

■ ■ ■ 1.–31. března 2010 | VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ Z PŘÍRODY

Místo – Knihovna Václava Čtvrta v Jičíně

4., 11., 18. a 25. března 2010 komentované prohlídky, výukové hry pro školy

■ ■ ■ 14. března 2010, neděle, 11:00 | „NA SV. ŘEHOŘE“ – ZAHÁJENÍ SEZÓNY 2010

Žabí běh – 5. závod, netradiční běh, otevření výstavy turistických vizitek, vyhlášení výtvarné soutěže Namaluj Obojživelníka a Plaza roku 2010. Místo – Muzeum přírody Český ráj, Prachov

■ ■ ■ 27. března nebo 3. dubna 2010 (přesné datum určí žáby) | KOVAČSKÉ MODRÉ ŽÁBY

Exkurze k rybníku Hluboký s odborným výkladem herpetologa Mgr. Martina Šandery

Sraz – náves obce Kovač. Přihlášky do 15. 3. 2010, počet účastníků je omezen

■ ■ ■ 30. dubna 2010, pátek, 19:00 | PÁLENÍ ČARODĚJNIC NA PRACHOVĚ

Výroba figurek, možnost opékání hadů a další aktivity.

Místo – parkoviště u Muzea přírody Český ráj, Prachov

■■ 2. května 2010, neděle, 6:00 | **JARNÍ ZPĚV PTÁKŮ**

Vycházka s ornitologem do jarní přírody, poznáváme ptáky podle zpěvu a dozvídáme se zajímavosti z jejich života Sraz – na parkovišti u Muzea a přírody Český ráj. Doporučujeme vzít dalekohled a fotoaparát

■■ 2. května–30. června 2010, denně 9:00–17:00 | **PŘÍRODOVĚDNÁ SOUTĚŽ – 9. ROČNÍK**

Ověříte si své znalosti a zkušenosti, získáte nové poznatky. Možnost návštěvy muzejních expozic. Pro žáky základních a středních škol. Místo – zahrada Muzea přírod Český ráj. Vstupné 15 Kč

■■ 5. června–31. srpna 2010 | **LETNÍ SOUTĚŽ O PRACHOVSKÝCH SKALÁCH A OKOLÍ – 9. ROČNÍK**

Pro jednotlivce i skupiny, v muzejní zahradě i okolí

NABÍDKA STŘEDISKA SEVER PRO VEŘEJNOST

AKCE V HRADCI KRÁLOVÉ

■■ 26. března 2010, pátek, 7:00–18:00 | **VÝLET OD DŘEVA K PAPIŘU**

Návštěva Dřevotvaru Jablonné nad Orlicí, který zpracovává FSC dřevo (dřevo z šetrně obhospodařovaných lesů). Pokračování exkurze v Ruční papírně Velké Losiny – prohlídka muzea papíru, seznámení s historií výroby papíru v Čechách. Možnost nákupu výrobků z FSC dřeva a z ručního papíru.

Místo konání – Jablonné nad Orlicí, Velké Losiny

Účastnický poplatek – 200 Kč dospělý (od 15 let), 100 Kč (dítě od 6 do 15 let, důchodci a ZTP); cena zahrnuje dopravné, komentovanou prohlídku Dřevotvaru a Muzea papíru + dárek pro každého účastníka

Kontaktní osoba – Silvie Vacková, SEVER, 495 580 319, 606 576 513, silvie.vackova@ekologickavychova.cz

Závaznou přihlášku a poplatek nutno zaslat do 19. března 2010!

■■ 19.–21. dubna 20, 8:00–14:00 | **DEN ZEMĚ V HRADCI KRÁLOVÉ PRO 2. STUPEŇ ZŠ + SŠ A DOSPĚLÉ**

Oslavy celosvětového svátku Dne Země formou promítání filmů s tématem ochrany životního prostředí, lidského zdraví a práv. Spojené s debatou s odborníkem na dané téma.

Místo konání: Aula VOŠ, SZŠ Hradec Králové, Komenského 234. Vstupné: jedna osoba 10 Kč

Cílová skupina: 2. stupeň ZŠ, SŠ a dospělí. Kontaktní osoba – Silvie Vacková, SEVER, 495 580 319, 606 576 513, silvie.vackova@ekologickavychova.cz

Poznámka: je nutné se předem objednat do připraveného harmonogramu promítání!

■■ 22. dubna 2009, čtvrtek, 9:00–13:00 | **DEN ZEMĚ 2010 V HRADCI KRÁLOVÉ PRO MŠ A 1. STUPEŇ ZŠ**

Oslavy celosvětového svátku Dne Země s bohatým programem, upozorňujícím na ochranu životního prostředí a důležitost ochrany všech složek životního prostředí. Hotovení předmětů z přírodních materiálů, soutěže, hry. Vyhlášení vítězů soutěže „Moje nákupní taška“. Místo konání – Kavčí Plácek a Žižkovy sady v Hradci Králové. Vstupné zdarma

Cílová skupina – MŠ a 1. stupeň ZŠ. Kontaktní osoba – Silvie Vacková, SEVER, 495 580 319, 606 576 513, silvie.vackova@ekologickavychova.cz

DOTEK - DŮM OBNOVY TRADIC, EKOLOGIE A KULTURY V HORNÍM MARŠOVĚ

Pokud je u akce uvedena nutnost přihlášek předem, ozvěte se na 739 203 208 nebo na sever-dotek@ekologickavychova.cz

■■ 13. února 2010, sobota, 14:00–17:00 | **MASOPUST**

Veselý masopustní průvod a rej maškar na náměstí v Horním Maršově, který je zakončen karnevalem masek v pohádkovém sále školy. Sraz masek před střediskem SEVER v Horním Maršově

Cena 5 Kč, masky zdarma.

PRO ŠIROKOU VEŘEJNOST

■■ 27. března 2010, sobota, 14:00–17:00 | **JARNÍ HRÁTKY SE STARÝM PAPIŘEM**

Přednáška o recyklaci papíru, využití a zpracování starého papíru. Vyrobíme ruční papír a z něj drobné upomínkové předměty, přáníčka, jarní pozdravy atd. Cena 100 Kč.

Pro širokou veřejnost, závazné přihlášky nejpozději dva dny předem!

■ ■ 24. dubna 2010, sobota, 14:00–18:00 | **DEN ZEMĚ**

V rámci oslav Dne Země pořádáme výlet pro malé i velké do okolí Horního Maršova s mnoha překvapeními (10:00–14:00). Akce pokračuje tradičním **Krkonošským jarmarkem** – prodej místních Krkonošských výrobků, ukázky řemesel, rukodělné dílničky, výstavy a program ke Dni Země, různé atrakce, hudba, bohaté občerstvení. Jarmark proběhne v areálu základní školy v Horním Maršově. Pro širokou veřejnost, zdarma

■ ■ 16. května 2010, neděle, 7:30 | **KURZ DOMÁČÍHO ZPRACOVÁNÍ MLÉKA**

Zpracování kozího mléka včetně dojení. Naučíme se výrobu dvou druhů sýrů a jogurtu.

Areál fary v Horním Maršově 175. Pro zemědělce a širokou veřejnost. Cena 400 Kč. Lektor – Jan Franta

Kontakt a přihlášky předem – Jan Franta, 732 659 009, sever-dotek@ekologickavychova.cz,

www.sever.ekologickavychova.cz

■ ■ 20. května 2010, čtvrtek, 14:00–17:00 | **MALOVÁNÍ NA HEDVÁBÍ**

Naučíme se používat barvy na malování na hedvábí pro různé drobné doplňky a na dekoraci

Areál fary v Horním Maršově. Pro veřejnost. Cena 100 Kč.

Závazné přihlášky nejpozději dva dny předem, s sebou jakékoliv hedvábí nebo po domluvě předem k zakoupení na místě.

■ ■ 26. června 2010, sobota, 14:00–22:00 hod | **OPEN AIR FESTIVAL DOTEKY aneb HORALÉ SOBĚ**

8. ročník festivalu – muzika, výstavy, divadlo, tanec se snaží upoutat pozornost veřejnosti k záchraně a opětovnému využití bývalé fary v Maršově a blízkého kostela Nanebevzetí Panny Marie.

Areál bývalé fary v Horním Maršově – centrum DOTEK. Pro širokou veřejnost.

NABÍDKA VZDĚLÁVACÍCH AKCÍ STŘEDISKA SEVER PRO PEDAGOGY, AKREDITOVANÝCH MŠMT, ŠKOLNÍ ROK 2009/2010

PRO PEDAGOGY MATEŘSKÝCH ŠKOL:

■ ■ 10. února 2010, středa, 10:00–14:00 | **VODNÍ INSPIRACE**

Voda pro život i voda ničitelka, voda v domácnosti a voda v přírodě, voda jako inspirace i voda praktická...Téma pro celoroční projekt či výzkumnou výpravu, ale i pro všestranný rozvoj osobnosti dítěte.

Lektorka – Lenka Hronešová, SEVER. Cena 200 Kč. Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové

Přihlášky do 8. 2. 2010

PRO PEDAGOGY 1. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

■ ■ 3. března 2010, středa, 9:00–14:00 |

„ČLOVĚK A JEHO SVĚT“ – ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ

Praktické náměty pro naplnění vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a průřezového tématu Environmentální výchova, s důrazem na mezipředmětový přístup k dané tematice a interaktivní metody: využití prvků dramatické výchovy, kooperativního vyučování, smyslových a pohybových her i dalších aktivizačních prostředků. Jednotlivé aktivity budou zaměřeny na mezilidské vztahy, vztah člověka ke zvířatům domácím i volně žijícím a prostředí, ve kterém žijeme (město, vesnice, krajina).

Lektorka: Lenka Hronešová, SEVER.

Cena 200 Kč. Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové. Přihlášky do 1. 3. 2010

■ ■ 14. dubna 2010, středa, 9:30–16:00 | **ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA PROŽITKEM**

Seminář seznámí účastníky s metodami a formami environmentální výchovy, vhodnými pro 1. stupeň ZŠ, zaměřenými na smyslové vnímání a prožívání přírodních zákonitostí – smyslová, výtvarná, dramatická, pohybová a hudební výchova v terénu. Vhodné využití zejména pro školy v přírodě nebo jednodenní školní výlety do blízkého okolí.

Lektorka – Lenka Hronešová, SEVER. Místo konání – Podorlický skanzen Krňovice (areál skanzenu leží cca 20 minut chůze od nádraží ČD v Třebechovicích pod Orebem a 20 minut od Třebechovického muzea betlémů).

Přihlášky do 12. 4. 2010, zdarma.

Na výše uvedené semináře pro mateřské školy a 1. stupeň ZŠ zasílejte přihlášky na adresu: Lenka Hronešová, SEVER, Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz, 739 203 209, 495 580 319,

Na dále uvedené semináře zasílejte **přihlášky na adresu:** Hana Kulichová, SEVER, Horská 175, 542 26 Horní Maršov, 739 203 204, hana.kulichova@ekologickavychova.cz.

PRO PEDAGOGY 2. STUPNĚ ZŠ A SŠ

■ ■ ■ 11. února 2010, čtvrtek, 10:00–14:00 | ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE

Informace o stavu životního prostředí a jeho jednotlivých složek v regionu a trendech dalšího vývoje. Řešení ochrany životního prostředí při větších zásazích člověka do krajiny, jako jsou skládky toxických odpadů, výstavba apartmánových bytů na horách, stavba dálnice apod. Doplněno ukázkami aktivit vhodných do vyučování. Účastníci obdrží informační materiály.

Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové.

Přihlášky do 9. 2. 2010, zdarma.

■ ■ ■ 2. března 2010, úterý, 10:00–14:00 | ŠKOLA A DOPRAVA

Přehled jednotlivých druhů dopravy v ČR a jejich podíl na zatížení životního prostředí (např. znečištění ovzduší prašnými částicemi či oxidy dusíku, zábury půdy, hluk). Jak snížit negativní dopady dopravy na krajinu, města a zdraví obyvatel? Jak může v tomto směru pomoci škola? Příklady z praxe – školní projekty zaměřené na dopravní problematiku. Podrobné seznámení s projektem „Náměstí“, který se zabýval mapováním a možnostmi řešení tíživé dopravní situace v centru Náchoda, a s projektem „Na zelenou – Bezpečná cesta do školy“.

Lektoři – Mgr. Jan Ježek, Jiráskovo gymnázium, Náchod; Mgr. Jan Jiterský, ZŠ Bodláka a Pampelišky, Veliš; pracovníci střediska SEVER.

Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové.

Přihlášky do 26. 2. 2010, zdarma.

■ ■ ■ 17. března 2010, středa, 10:00–14:00 | VODA V KRAJINĚ

Seminář je pořádán u příležitosti **Světového dne vody** (22. 3. 2010), abych připomněl význam vody pro přírodu a člověka a současnou situaci zacházení s vodou ve světě a v ČR.

Aktivita využitelná ve vyučování představí vodu jako základní podmínku života, jako obnovitelný zdroj energie a jako významný krajinný prvek. Příklady školních projektů na téma voda. Část programu bude věnována problematice povodní. Každý účastník obdrží metodickou publikaci O krajině a povodních a další materiály.

Lektoři – pracovníci střediska SEVER.

Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 500 03.

Přihlášky do 15. 3. 2010, zdarma.

■ ■ ■ 8. dubna 2010, čtvrtek, 10:00–14:00 | PŘÍRODOU Z POLABÍ K HRANIČNÍM HORÁM

– získajte jedinečnou publikaci o přírodě, krajině a životním prostředí Královéhradeckého kraje!

Instruktažní seminář, jehož absolventi zdarma získají výpravnou publikaci, na které se podílelo 40 renomovaných autorů v čele s editorem RNDr. Petrem Rybářem. Ten představí přírodu a krajinu hradeckého regionu v intencích 17 kapitol knihy (např. Kamenná kronika i bohatství regionu, Zelený svět rostlinstva, Užitek z luk a polí, lesů i vod, Pestrý svět živočichů, Chráněná území – poslední přírodní ráje, Životní prostředí, Člověk dotváří prostředí atd.). Návod, jak s knihou pracovat, doplněno ukázkami aktivit využitelných ve vyučování.

Lektoři – RNDr. Petr Rybář, Hradec Králové & pracovníci střediska SEVER.

Místo konání – SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové.

Přihlášky do 6. 4. 2010, zdarma.

■ ■ ■ 20. května 2010, čtvrtek, 8:00–17:00 | TERÉNNÍ EXKURZE: ORCHIDEJE – KLENOTY NAŠÍ PŘÍRODY

V naší přírodě lze spatřit přes 60 druhů orchidejí, z nichž většina druhů je ohrožena. Během krátké přednášky a následující terénní exkurze se účastníci seznámí s unikátními vlastnostmi našich orchidejí a s problematikou jejich ochrany. V rámci exkurze navštíví některé z nejlepších orchidejových lokalit v podhůří Orlických hor.

Lektor – Mgr. Jan Ježek, Jiráskovo gymnázium, Náchod, člen ČSOP Jaro Jaroměř.

Odjezd na exkurzi z Hradce Králové společným autobusem směr Orlické hory, návrat opět do Hradce Králové.

Přihlášky do 10. 5. 2010, zdarma.

Z REGIONU DO JIŽNÍ AFRIKY

V jižní Africe můžete hledat rozmanité stopy vedoucí sem z Česka, dokonce přímo z východních Čech. Nejen ty dnes už symbolické, které tu v letech 1872–1887 zanechal slavný cestovatel Emil Holub, ale i skutečné otisky vzácných druhů zvířat, narozených v Zoologické zahradě ve Dvoře Králové nad Labem. Přesvědčil jsem se o tom na podzim loňského roku, kdy jsem se vydal na dovolenou do Jihoafrické republiky.

Počasí v tomto období odpovídá našemu předjaří – vyschlá země je zavlažena prvními dešti a kamenité suché pláně začínají rozkvétat. Na pár týdnů hýří všemi barvami a tvary květů. Dostal jsem se zde do jednoho z nejmenších států na světě – maličkého království Swazilandu. Mladý král Mswati III tu se svými jedenácti ženami vládne asi milionu poddaných. Jeho tradiční hlavní úlohou je zajistit svému lidu úrodu a prosperitu. Proto i jeho ženy musí být plodné. Se žádnou se neožení dítě, dokud mu neporodí dítě.

Na území Svazijska jsou tři velké národní parky (můžete je navštívit i na internetu na adrese www.biggameparks.org). V jednom z nich jsem se setkal s Tedem Reillym, dnes už starým pánem, který se ochranou přírody zabývá celý život. Značné množství pozemků, které vlastnila jeho rodina, přeměnil na neziskový trust a věnoval je na zřízení přírodních rezervací. Jeho zásluhou byly přijaty zákony, které tvrdě postihují pytláctví a ochraňují vzácné druhy rostlin a živočichů. Když jsme ho navštívili a provázeli nás svým domem, který leží uprostřed buše mezi velkými starými stromy, všimli jsme si hliněného hruškovitého hnízda na okně. Nebylo to hnízdo vos, jak jsme zprvu mysleli, ale vlaštovek. Pan Reilly nám ukázal další jejich hnízdo, uzavřené v chodbičce uvnitř domu, a vyprávěl nám o nich půvabnou historku.

Když asi před dvaceti lety začal svůj dům stavět, jako první – jak je tu zvykem – postavil rezervoár na vodu, který se buduje uprostřed domu. Na jeho stěně si postavily hnízdo zdejší vlaštovky, nápadné oranžovou čepičkou a modrým fráčkem. Vyvedly mladé

a odletěly na sever. Stavba pokračovala a kolem vodojemu byly postaveny chodby a obytné místnosti. Po půl roce se vlaštovky vrátily a otevřeným oknem a dveřmi se dostaly ke svému hnízdu, opravily je a začaly pravidelně vyvádět mladé. Uprostřed lidského obydlí... Znamenalo to stále nechávat otevřené okno a dveře, jinak během chvilky spustily povyk a chtěly buďto dovnitř nebo ven. Majitel proto v okně vysadil tabulku a v horním rohu dveří vyřízl díru. Od té doby se odsud do světa rozletělo už 84 těchto sympatických ptáků.

Právě sem byly v roce 2007 umístěny tři antilopy koňské ze Dvora Králové, kterým tady říkají *roan*. Jsou součástí projektu, který má toto impozantní zvíře vrátit na místa, kde bylo dříve vyhubeno. Jedna ze samic bohužel uhynula krátce po příjezdu na onemocnění tiliariozou, a to i přes očkování, které vyvinuli veterináři na místní universitě. Další dvě samice již ale mají krásná zdravá mláďata a jsou opět bře-

zí. Stádo se utěšeně rozrůstá a další generace antilop dostane šanci žít ve volné přírodě svazijských národních parků. Jedna z malých antilop získala zcela neobvyklou náhradní maminku, když její vlastní nemohla anebo nechtěla kojit. Přilnula k ní spisovatelka z Mexika, která přijela navštívit pana Reillyho při psaní knihy o přírodě. Z jednoho týdne se její pobyt protáhl na 6 měsíců – tak dlouho je třeba antilopu kojit. A zhýčkaná antilopka vyžaduje lahev s dudlíkem i nyní, když už přechází na rostlinnou stravu a pořádně vyrostla. Svoji pěstounku si oblíbila tak, že za ní běhá jako pesek a když není v dohledu, srdceryvně ji volá.

Královédvorská zoologická zahrada spolupracuje při reintrodukcii ohrožených druhů zvířat mimo jiné s organizací Back to Africa, což je malá nezisková nevládní organizace, která uskutečňuje návrat zvířecích druhů zpět do přírody. Nestanovuje si ale malé cíle. Podle akčního plánu, schváleného světovou asociací zoologických zahrad WAZA, se nyní snaží pomoci při záchraně jednoho z největších savců naší planety – bílého nosorožce.

MUDr. Jiří Vambere,
zastupitel Královéhradeckého kraje
vambere@vambere.cz

VÝCHODNÍ AFRIKOU PO PŘÍRODNÍCH STEZKÁCH (II)

Vyprávění o Keni v minulém čísle jsme nedokončili – ne snad proto, že „v nejlepší přestaň“, ale Ekoton nemohl nabídnout víc místa. Vraťme se tedy do východoafrické země na rovníku znovu, tak jako autor se do ní v loňském roce vypravil ještě jednou, aby navštívil další přírodní oblasti. Na rozdíl od sportovně vedené expedice na počátku roku si na podzim jako individuální poutník vyzkoušel možnosti, které Keňa nabízí soudobému – řekněme, mírně zhýčkanému – cestovateli či turistovi. Autem, pěšky, na plachetní lodi, na velbloudu a také nejednou v malém letadle putoval od keňského pobřeží do vnitrozemí. Nenocoval ve stanu, ale v lodžích, jejichž chaty se sice navenek stylizují

travel DIGEST
časopis o cestování

Monaco Safaris

jako rákosová obydlí afrických domorodců, uvnitř však skrývají pohodlí hotelového pokoje a veškerý komfort, který může jedenadvacáté století nabídnout.

Protože ekologie je nauka o vztazích v přírodě, je okruh pro výběr témat zřejmý – podívejme se na východní Afriku brýlemi vztahů v přírodě... Ani do tohoto čísla se však všechny keňské poznatky nevejdou – někdy se ještě můžeme vrátit třeba na korálové ostrovy v Indickém oceánu či do rezervace Masai Mara za velké migrace kopytní-

ků... Učínme také dohodu mezi autorem a čtenářem – je-li ve vyprávění použito množné číslo, půjde o první cestu, v ostatních případech o cestu druhou.

Vzpomínáte? Dlouhé desítky minut jsme v útočišti **Sweetwaters v rezervaci Ol Pejeta** pod Mt. Kenya pozorovali skupinu šimpanzů, žijících se v hustém buši. A tu se na scéně objevila další zvířata, aby s lidoopy soupeřila o potravu – antilopa lesožestrávající a prasata bradavičnatá. Tady skončilo reportážní líčení v minulém Ekotonu, navažme na něj...

ZVÍŘATA VERSUS ZVÍŘATA

Před našimi zraky se odehrál kratičký příběh, dokládající jak mylné bývají víze o svobodě zvířat, šířené hlavně veřejným míněním či beletrii. Ekolog ale ví, že zvířata mají volnost pohybu pouze ve vlastním teritoriu a překročení jeho hranic může být spojeno i se smrtelným rizikem; také uvnitř vlastního území je omezují další, například mezidruhové vazby. Zde šlo o jeden ze základních vztahů – *potravní konkurenci*. Praseti bradavičnatému se zkrátka nelíbilo, že lesoň sbírá ovoce, na kterém se samo chtělo přživit (byť lidmi bylo určeno především šimpanzům). Videokamery běžely, a tak ten zlomek vteřiny je zaznamenán v pohybu: kňour se rozběhl, rypákem s mocnými kly nabral zezadu antilopa a vyhodil ji vysoko do vzduchu...

Lesoň zmizel v houštině a skupinu překvapených pozorovatelů zanechal v úvahách, zda ve zdraví přežil... Přežil! Protože o pár minut se na břehu říčky Ewaso Ngyro objevil znovu. Zkrátka – komu není rady..., protože mohutné prase se zase rozběhlo a slabšímu konkurentu znovu dalo za vyučenou. Pak už nebylo co sbírat, i šimpanzi zmizeli v porostu buše a u pralesního toku zavládl klid.

Antagonistické vztahy mezi jednotlivými druhy mohou mít různé příčiny. Například neláska slonů ke lvům nejspíš pramení z faktu, že lví smečka dokáže napadnout a vážně poranit i dospělého chobotnatce. Setkají-li se však tváří v tvář jednotlivá zvířata, vůči mnohonásobně většímu slonu nemá lev šanci.

Viděl jsem to v rezervaci Lewa, hornatém území na severních svazích masívu Mt. Kenya. Na počátku minulého století byla lokalita rozlehlým dobytčářským rančem Lewa Down, na jeho konci se stala jednou z nejvýznamnějších soukromých rezervací. První krok k tomuto cíli učinila ochránkyně přírody Anna Merzová, která zde v roce 1983 prosadila zřízení „Ngare Serghi Rhino Sanctuary“ – útočiště pro

↑ *Slon zaútočí a lev nedůstojně mizí v rákosí...*

◀ *Masajové z komunity Il Ngwesi se zájmem prohlížejí Ekoton*

ohrožené „černé“ nosorožce (nosorožec dvourohý, *Diceros bicornis*). Dnes jich v Keni zůstalo posledních pět stovek kusů. Současná rezervace má téměř 200 km² ve spolkovém vlastnictví Lewa Wildlife Conservancy a patří k základní kostře chráněných území v zemi. V omezeném rozsahu se zde stále popásá skot, převládají však divoká zvířata, a jedinečnou přírodu mohou poznávat odborníci i turisté; návštěvníků je tu však sympaticky méně než v národních rezervacích a parcích.

Chráněné území tvoří pět odlišných ekosystémů – od údolních říčních niv s rákosinami až k vysokohorským náhorním planinám s travnatou savanou a zakrslými porosty akácií, z nichž se otevírá impozantní výhled k výšinám Mt. Kenyi a na řadu menších vyhaslých sopek. Žije tu 61 druhů savců a přes 440 druhů ptáků, takže návštěvník se může setkat například se zástupci „velké pětky“ (slon, buvol, nosorožec, lev a leopard), s celou čtv-

tinou kešské populace vzácných zeber Grévyho (*Equus grevyi*), se zvolna rostoucím počtem černých i bílých nosorožců, s kudu velkým (*Tragelaphus strepsiceros*), s jednou s posledních skupin sitatung v Keni (vzácná antilopa lesoň bahenní, *Tragelaphus spekeii*) a dalšími zvířaty.

Ovšem i s typickými vztahy mezi nimi, jak už jsme se zmínili... K mokřadům a potokům v nižších polohách se v době sucha stahuje zvěř a jsou tu nejlepší podmínky pro pozorování kopytníků i predátorů. Žijí tu nosorožci obou druhů, početná stáda antilop impal a vodušek, zeber a dalších. Není divu, že u zvířecí stezky na pomezí savany a rákosin jsem s landroverem zůstal dlouhé desítky minut; mimochodem – v typickém *ekotonu*, hraničním společenstvu s jedinečnou pestrostí-diversitou druhů. Na rozhraní slunce a stínu tu odpočíval statný lev, a jak se dotyky slunce na zemi posouvaly, i on čas od času změnil polohu, až nakonec spočinul jen několik kroků od auta.

Pak se v dále objevil sloní býk, mohutný samotář s dobře vyvinutými kly. Pokud nezmění směr, za chvíli projde pár metrů od vozidla i lenošícího lva! Stalo se... Lev se na okamžik ▶

zvedl a pozoroval velikána. Pak zase zalehl do vyprahlých travin, ale slon už o něm věděl a zatím co automobil ho zřejmě nezajímal, zaměřil pozornost na predátora. Zastavil se několik kroků před ním a obhlížel situaci. Přítomnost lva ho viditelně vzrušila – nervózně přešlápl na místě, zamával ušima a chobot namířil kupředu. Pak nepatrně změnil směr a bočním obchvatem vyrazil proti šelmě. Lev se pohodlného lože i hrdosti krále zvířat vzdal až v posledním okamžiku; naštěstí včas, jinak by nejspíš skončil tragicky... Když vyskočil, cvakla závěrka mého aparátu: tak vznikl snímek, který se nedal předem objednat – rozložený slon a ustupující lev, během dalších vteřin uraženě mizející v rákosí. A vítěz střetnutí hrdě odkráčel se zvednutým chobotem...

LIDÉ VERSUS ZVÍŘATA

Masajům jde o harmonii s přírodou

Již v předchozím článku jsme připomněli Masaje, svéráznou a nápadnou etnickou skupinu patrně somálského původu. Na rozdíl od většiny ostatních obyvatel Keni kmenové tradice velí Masajům udržovat formu pastervecké-

ho života včetně patřičných kulturních projevů – pestrého odívání a četných ozdob, sborových zpěvů a tanců, používání zbraní (ostatně – mít u sebe kopí je v buši osídleném šelmami nutností) apod. Díky tomu je mnozí turisté považují za „jediné pravé Keňany“, ačkoliv tito lidé představují jen asi 2 % místní populace. Dnes ovšem zápolí s vlivy „západního“ životního stylu a evropské civilizace – poznáte-li je však blíž, pochopíte, že zbraň proti tomu nacházejí právě v udržování vlastního životního stylu a tradic.

I když Keňa je řazena mezi rozvojové země, v lecčem bychom se tu mohli přiučit. Od Masajů například prosazování komunitních projektů na podporu trvalé udržitelnosti a – jak u nás říkáme – pro vytváření občanské společnosti. Soudobé a možná trochu módní „světové“ pojmy můžeme použít zcela realisticky, neboť Masajové jsou s nimi také seznámeni a mají o ně zájem, stejně jako tuší – a na vlastní kůži už pocítují – klimatické a další proměny planety. Tam, kde je každá osada sídlem samostatného

↓ *Masajská mládež*

klanu s navzájem spřízněnými rodinami, se totiž komunitní projekty zjevně prosazují snáze, než třeba v činnosti našich neziskových organizací. A z těchto snah se odvíjí pozoruhodný řetězec souvislostí, prospívajících lidem i přírodě.

Příkladem může být oblast **II Ngwesi** – tj. „Lid Ngwesi“ – ležící v odlehle končině při severozápadní hranici přírodní rezervace Lewa Down. Zdejší Masajové byli v devadesátých letech minulého století první, kteří se vydali cestou komunitních projektů a dnes už mají řadu následovníků. Sbírají dokonce vrcholná domácí i světová ocenění. Stačí několik hodin pobytu, abyste porozuměli, proč – mladý masajský tým bere svoji činnost jako poslání a práce ho očividně baví.

Území II Ngwesi tvoří typický východoafrický terén – kopce s porostem akáciové savany a řídkého buše, místy s vysychajícími říčními dolinami. Ve svahu nad jezírkem tu postavili nadmíru stylovou ložň – ubytovací objekty v podobě domorodých chýší, v nichž však nechybí žádná z vymožeností moderní civilizace vč. toalet, sprch apod., a při jejichž stavbě byly využity výhradně místní přírodní materiály. Dodržují tu masajské tradice – personál neodkládá červené oděvy či korálkové a drátěné ozdoby a hosty vítá skupinovým tancem. Jídelna i bar jsou kryty rákosem, stejně jako ubytovací chýše (lépe řečeno – stylové hotelové pokoje), které mají jednu stěnu otevřenou do přírody a poskytují nerušený výhled k napajedlu, kde se po celý den střídá zvěř... Antilopy losí, impaly, prasata bradavičnatá, mallicí dik-dikové a další. Co si může návštěvník víc přát, než přímo z postele sledovat africkou divočinu, přičemž vysoká terasa ho chrání před hyenami a dalšími predátory, jejichž hlasy zaplňují noční divočinu.

Především kvůli tomu sem přijíždějí hosté, aby v pohodě prožili své africké dobrodružství. Lidé Ngwesi dnes už neloví a dobře vědí, že místní přírodu

musí naopak chránit, aby její bohatství mohli ukazovat turistům. Z terénního automobilu, z velbloudího sedla nebo při pěší vycházce v doprovodu masajského stopaře a ozbrojeného strážce. Pochopili i to, že pasivní ochrana nestačí, a s hrdostí mě zavedli k přísně střežené ohradě, za níž podupával statný černý nosorožec.

„Nechoď blízko, je velice agresivní,“ varuje mě masajský ranger s automatickou puškou v ruce. „Zatím je tu samec, ale máme už slíbenou i samici, přivezeme ji a začneme s odchovem,“ plánuje další kroky. Bude pomozeno přírodě i Masajům – kriticky ohrožený druh se dočká rozmnožení, přijedou další turisté a stoupnou tržby domorodé komunitě, která v polopouštní suchem sužované krajině nemá jiné možnosti výdělků. A odejít někam do města a živořit bez práce třeba v nairobských slumech jí hrdost nedovolí.

Na kolech za zvědavými žirafami

V keňských přírodních parcích platí bezpečnostní zásada, na jejíž dodržování nesmlouvavě dbají strážci-rangery – je zakázáno opouštět motorová vozidla a návštěvníci smějí pozorovat či fotografovat zvířata jen z paluby

↑ *Nosorožce střeží rangery*

automobilu. Výjimky, kde se lze pohybovat po vlastních, jsou vzácné – patří k nim například národní park Hell's Gate (Pekelná brána), ležící několik kilometrů k jihu od malebného sladkovodního jezera Naivasha v centrální Keni. Tady se smí cestova-

tel pohybovat docela svobodně, i bez doprovodu rangerů – a když zjistíme, že na vstupní bráně se jménem legendární lvice „Elsa Gate“ si lze vypůjčit horská kola, neváháme. Auto zůstane před branou a dál pokračujeme na bicyklech. Krajinou, která se vymyká běžné vizi východoafrické savany.

V dávných dobách i docela nedávno (naposledy před dvě stě lety) tu ▶

CO NAJDETE NA KEŇSKÉM STOLE

Multikulturní tvář Keni se odráží i ve zdejší kuchyni, ve složení a přípravě pokrmů – ta využívá původní africké suroviny (zejména zvěřinu), které už tisíciletí obohacuje o nové zdroje a možnosti takřka z celého světa. V duchu tradic dávají Keňané přednost masité stravě a nejčastěji připravují kozí maso (i v této zemi narůstá „ekologické cítění“ a původně neodmyslitelná zvěřina má na keňském jídelníčku ustupující tendenci). „Kořením“ každé cesty bývá seznámení s *místními kulinářskými specialitami*:

- *nyama choma* [ňáma čoma], národní keňské jídlo – grilované kozí, skopové a jiné maso, tradičně podávané s kukuřičnou kaší *ugali* (má tuhou konzistenci a připomíná české jemné knedlíky); v restauracích maso se obvykle objednáva na kilogramy pro celý stůl, číšník ho přináší vcelku upečené a před zraky stolovníků dělí na menší porce
- *kuku choma* – pečené kuře
- *sukuma wiki* – upečená kořeněná směs sekaného špenátu či kapusty s cibulí, rajčaty, paprikou, případně různými zbytky masa
- *irio* – tradiční příloha k dušenému masu nebo zelenině, pocházející od kmene Kikujů, směs vařených obilnin, luštěnin, brambor a zeleniny (většinou špenátu), formovaná do tvaru knedlíků
- *čapatí* – na sucho pečené nekvašené chlebové placky (původem z indické kuchyně)
- *sambusas* – smažené těstové šátečky plněné pikantní směsí masa a zeleniny; stejně jako čapatí je najdete v nabídce luxusních restaurací i nejprostších stánků

krajinu pokryly lávové proudy i vrstvy jemného sopečného popela. Sjízdná prašná cesta vede dolinou s kolmými skalními stěnami, z nichž vystupují pravidelné čedičové sloupy. Po několika kilometrech lze zvolit další variantu putování – na dohled od skalního suku Ol Basta pěší stezku, která klesá do spleti hlubokých roklí, ústících do velkolepého Grand Canyonu. Každý krok je svědectvím o neutuchajících vulkanických aktivitách – pramínky i drobné vodopády, které sytí potoky na jejich dně, jsou vlažné, místy však horké a vydechují obláčky páry.

Po travnatých pláních se mezi skalami potulují stáda či rodinné tlupy zeber Böhmových, gazel Thomsonových, prasat bradavičnatých a dalších zvířat, na modré obloze se rýsuje silueta orlosupa. Většina čtyřnohců se zastaví v odstupe několika desítek kroků, chvíli pozoruje vetřelce na bicyklech a v klidu se pak dál popásá, někdy však pro jistotu poodběhne dál do bezpečí.

Asi nejděčnějším objektem pro fotografy jsou skupinky žiraf – vzácných žiraf Rothschildových s jedinečnou a složitou kresbou srsti. Zvěda-

vých a klidných tvorů, k nimž se na kole lze přiblížit na dvacet třicet kroků. Pak je třeba slézt, postavit stativ a chvíli vyčkávat. Zvířata postojí jak manekýni, ale pak jim zvědavost nedá a ještě popojdou o několik kroků blíž, prohlédnout si dvounohé vetřelce ve svém teritoriu, kteří mezi tím beze spěchu ostří optiku a střídají objektivy... A na čipech kamer natrvalo zachycují trochu hranaté zvířecí koloňaty i jejich mláďata.

Fotosafari však může mít i adrenalinové chvíle – když se nedaleko objeví stádo statných kaferských buvolů, vyzbrojených mohutnými rohy. Je třeba zůstat v klidu a v praxi nezkoušet, mají-li pravdu tvrzení, že jsou to tvorové nepředvídatelní, jedni z nejnebezpečnějších v Africe. Ale všechno dobře dopadne, jak dokládá autentický komentář, bezděčně pronesený při natáčení a zachycený videokamerou: „*Registrují nás! ...ale jsou rozumní, dávají se na ústup!*“

ČLOVĚK VERSUS „ZVÍŘATA“

Safari v automobilu je většinou nejen bezpečnější než pěší chůze, ale umožňuje přiblížit se blízko k volně žijící fauně, která bezpochyby považuje

vozidlo za jiný druh zvířete a nebojí se ho. Občas se naskytne i jiná příležitost k pozorování zajímavých savců. Například v Lewa Safari Campu, položeném vysoko na náhorní planině v rezervaci Lewa, se párek ženetek naučil chodit na terasu jídelny, kam mu personál pravidelně připravil hrst masitých odřezků. A tak mé kulinární prožitky při večeři doplňovaly i dojmy zoologické – pohled na hbitá zvířata velikostí i zbarvením připomínající divoké kočky, ale s protáhlými čenichy a dlouhými ocasy s výraznou černobílou kresbou.

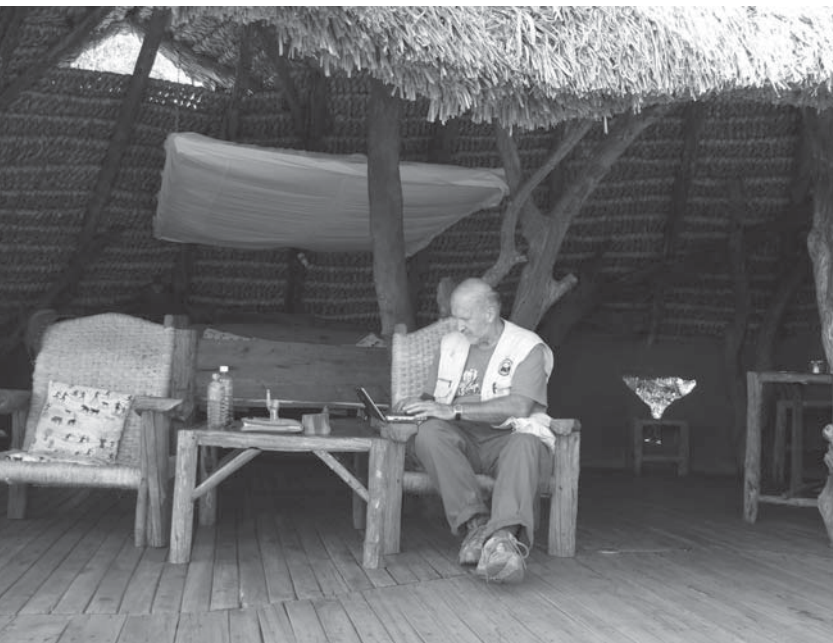
Noc na rovníku přichází už v sedm hodin, takže již za tmy jsem zamířil do chaty, pod doškovou střechou simulující interiér safari-stanu. Dopřál jsem si sprchu a s vidinou práce na zápisčích a třídění fotografií vklouzl na lůžko. A poněkud se vyděsil... Pod dekou bylo teplo a nohama jsem se dotkl čehosi chlupatého – vlezly tam snad ženety?! Jistě krásní tvorové, ale mít je přímo na lůžku? Stáhl jsem se zpět, pomalu odkryl příkrývku – a pak si v duchu uštědřil políček. Na prostěradle ležela ohřívací lahev v pleteném obalu, kterou tam uložil starostlivý personál, dbající o pohodlí hostů. Vysoko na náhorní planině totiž noční teploty klesají k nule.

Inu, v Africe vskutku není nouze o překvapení...

Za to, že příspěvek mohl vzniknout, patří poděkování vládní organizaci **Kenya Tourist Board** v Nairobi a Mombase (www.MagicalKenya.com), cestovní kanceláři **Monaco Safaris Africa** v Mombase (www.monacosafaris.com) a českému časopisu o cestování **Travel Digest** (www.traveldigest.cz).

*Text a fotografie
RNDr. Petr Rybář,
gavia@seznam.cz*

Autor nabízí živě komentované projekce dvou ekologicky zaměřených videí z Keni (stopáž volitelně po 60 či 85 minutách).

Vydává:

Královéhradecký kraj
Regiocentrum Nový pivovar
Pivovarské náměstí 1245
500 03 Hradec Králové

Redakce:

Mgr. Iva Matějková, OŽPZ Krajského úřadu Královéhradeckého kraje
(imatejkova@kr-kralovehradecky.cz)

Technické zajištění a administrace:

Středisko ekologické výchovy SEVER
– krajský koordinátor EVVO
Horská 175, 542 26 Horní Maršov
e-mail: sever@ekologickavychova.cz
tel. 499 874 280

Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk
pod č. E 15066

Redakční rada:

JUDr. Hana Kulichová (SEVER)
Mgr. Jiří Krenčík
Ing. Daniel Bílek (Správa KRNPAP)
Ing. Josef Brát (OŽPZ KHK)
RNDr. Petr Rybář
Petr Kutáček, grafik

Náklad: 800 ks

Tisk: Retip, s. r. o., Červený Kostelec

Číslo 13/2010

Neprošlo jazykovou úpravou

Číslo 14/2010 má uzávěrku
17. 5. 2010 a vyjde v srpnu 2010.

Příspěvky do dalších čísel
posílejte na adresu redakce –
imatejkova@kr-kralovehradecky.cz

EKOTON objednávejte na adrese
střediska SEVER – viz výše

Zdarma

KONTAKTY/DŮLEŽITÁ SPOJENÍ:

Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství (OŽPZ)

Pivovarské náměstí 1245, 500 03 Hradec Králové
www.kr-kralovehradecky.cz

Pracoviště EVVO v odboru životního prostředí a zemědělství

Mgr. Iva Matějková, tel. 495 817 527, imatejkova@kr-kralovehradecky.cz

Krajský koordinátor EVVO SEVER nabízí konzultace k projektům a programům EVVO, půjčování materiálů apod.

Pokud potřebujete poradit s vašimi projekty, zapůjčit publikace, videokazety, pomůcky a jiné materiály k EVVO, můžete se kromě výše uvedených kontaktů na Krajském úřadu obrátit také na Krajského koordinátora EVVO:

Středisko ekologické výchovy SEVER (Krajský koordinátor EVVO)

www.sever.ekologickavychova.cz

Horská 175, 542 26 Horní Maršov
sever@ekologickavychova.cz, tel./fax 499 874 280,
nebo

Kavčí plácek 121, 500 02 Hradec Králové
sever-hk@ekologickavychova.cz | tel. 495 580 319

případně

Úpická 146/18, 541 01 Trutnov

sever-adm@ekologickavychova.cz | tel. 739 203 201

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

POZOR! Ekoton vychází dvakrát ročně a je distribuován zdarma. Další čísla však dostanou jen ti, kdo si je objednájí. Pokud jste si tedy dosud Ekoton neobjednali a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (nebo její kopii – stačí i e-mailem) s objednávkou na adresu Středisko ekologické výchovy SEVER, Krajský koordinátor EVVO, Horská 175, 542 26 Horní Maršov; e-mail sever@ekologickavychova.cz
Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele.
Lze si vyžádat další výtisky...

Objednávám zasílání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přejí Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

Keňa – Masajové v pestrých oděvech jsou nejnápadnější skupinou ze 42 místních etnik. Z někdejších lovců se dnes stávají ochránci přírody a jen při slavnostních příležitostech symbolicky připomínají svoje lovecké dovednosti – viz snímky uprostřed (komunita Il Ngwesi v regionu Laikipia). Foto ke článku na str. 38–42 RNDr. Petr Rybář.

